

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

25-31 octombrie 1995
(Anul XXVIII)

42

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

**MARIO
VARGAS
LLOSA**

la București

(pag. 8-9)

Polemici:

TREI SOFISME

(pag. 3)

**Secretele
lui
Nobel**

(pag. 14)

Un clasic pe fază —

N. FILIMON

(pag. 12)

Mic dicționar

de Mihai Zamfir

(pag. 12)

Despre

încălțăminte

(pag. 12)

**De la Ioan
Simpson la
O.J. Stoica**

(pag. 2)

**O carte
și-o umbră**

(pag. 5)

Zilele culturii călinesciene

TITLUL editorialului de față are oarecare tradiție în *România literară*, care s-a ocupat, ani de zile, de manifestarea cu acest nume din orașul Onești. Îl rescriu, nu fără emoție, deși n-am mai participat (din vina mea!) la ultimele șapte ediții. Au fost, în schimb, prezenți și anul acesta câțiva colegi din redacție și titlul n-a lipsit, nici de data aceasta, din revistă, cu puține săptămîni în urmă, cînd am relatat despre ediția din 1995. Ei mi-au și adus un exemplar din *Jurnalul literar*, publicația periodică a *Zilelor*, care cuprinde o retrospectivă a celor douăzeci și șapte de ediții scurse din 1969 și pînă azi. Am participat eu însumi la șaptesprezece ediții, cu începere din 1971, dintre care șaisprezece consecutive, ultima în 1988. Mă număr, într-un fel, printre fondatori, deoarece "formula" definitivă a *Zilelor* a fost stabilită abia la ediția a treia, în 1971, cînd am condus prima oară secțiunea de *Literatură contemporană*.

Aceste repere au fost necesare pentru reamintirea unuia dintre cele mai importante și norocoase manifestări culturale din ultimul sfert de veac. Suflul ei a fost și a rămas profesorul și poetul C.Th. Ciobanu. Nu pot să nu pomenesc contribuția fostului primar al Oneștiului, Vasile Săndulache, fără sprijinul căruia, probabil, *Zilele* n-ar fi realizat performanța unei atît de lungi și neîntrerupte desfășurări. An de an, la sfîrșitul primei săptămîni (și apoi al celei de a doua) din lună, de vineri pînă duminică, Oneștiul strîngea toată floarea intelectualității literare românești. Simpla înșirare a numelor mi-ar lua întreg spațiul editorialului. Iată doar cîteva, în ordinea edițiilor, cu participări mai mult sau mai puțin susținute: Victor Eftimiu, Dinu Pillat, G. Ivașcu, Cornelia Ștefănescu, Marin Sorescu, Iorgu Iordan, L. Ulici, Ș. Cioculescu, C. Crișan, Al. Piru, Mircea Zăciu, Al. Rosetti, E. Simion, Alex. Ștefănescu, Mircea Iorgulescu, G. Dimisianu, Mihai Zamfir, Boris Cazacu, Al. Ivasiuc, Dana Dumitriu, Fănuș Neagu, Florin Mugur, C. Țoiu, G. Bălăiță, Gh. Grigurcu, I.D. Lăudat, C. Ciopraga, Al. Călinescu, Ion Pop, Al. Paleologu, Nichita Stănescu, Mihai Drăgan, Solomon Marcus, Alexandru George, Valeriu Cristea, Ov.S. Crohmălniceanu, Mircea Cărtărescu, Ion Stratan, Florin Iaru, Magdalena

Ghica, Mircea Nedelciu, Livius Ciocărlie, Romul Munteanu, Ana Blandiana, Ovidiu Genaru, Ioana Crăciunescu, N. Breban, Marlin Mincu, Andrei Pleșu, D. R. Popescu, Mircea Dinescu, Liviu Ioan Stoiciu, Al. Zub și foarte mulți alții. Cîte manifestări culturale din țară se pot lăuda cu o astfel de participare? Și n-am numit decît scriitorii. Li s-au adăugat actori, plasticieni, muzicologi, sociologi etc. Soția lui G. Călinescu a luat parte la aproape toate edițiile.

Zilele cuprindeau comunicări științifice, pe secțiuni, urmate de dezbateri, recitaluri, lansări de carte, spectacole de teatru, balet, sau marionete, concerte, întâlniri cu cititorii ș.a. De la ediția a XIII-a s-a acordat anual premiul de critică "G. Călinescu". Juriul cuprindea critici dintre cei mai cunoscuți. Toate acestea presupuneau destule dificultăți, nu doar financiare și organizatorice, dar și politice. Asupra lui C.Th. Ciobanu se făceau deseori presiuni pentru invitarea unor participanți doriți de regim, care să-i contracareze pe acela (majoritatea!) nedoriți. Multe ediții au stat sub semnul întrebării pînă în ultima clipă. În 1989, ediția a XXI-a n-a putut avea loc decît toamna. Dacă nu venea revoluția, e aproape sigur că edițiile următoare ar fi fost interzise. Decernarea premiului de critică (lui Marlin Papahagi, Mircea Martin, Ion Vartic, Mihai Dinu Gheorghiu, Radu Călin Cristea, Silviu Angelescu, Ion Bogdan Lefter și Al. Cistelecă) a fost oprită în 1989. Era vorba, de altfel, de unicul premiu pe care cenzura nu-l controla.

Să nu uit și momentele distractive, cum ar fi meciurile de fotbal, arbitrate de Mihai Zamfir (care, în costumul de rigoare, semăna perfect cu Nicolae Răinea) sau de Ana Blandiana, și în care își demonstrau talentul scriitorii celebri; vizitele la păstrăvăria de la Slănicul Moldovei; farsele (cea mai reușită l-a avut ca victimă pe Al. Ivasiuc, pus să citească un apocrif *Salut al Uniunii Scriitorilor*, redactat în cea mai desăvîrșită limbă de lemn); orl serile de muzică și poezie din camerele hotelului (generația '80 a trecut pe acolo).

Pentru Onești, *Zilele* au fost o permanentă lecție de cultură.

CONTRAFORT

de Mircea
Mihaies

De la Ioan Simpson la O. J. Stoica

CA o supremă încoronare a crizei societății românești, corupția justiției - sau, pentru a nu deveni clienți ai celebrelor articole 205-206, incompetența ei - spune totul despre forța statului de drept de la noi. Urmăriți orice proces în care imaginea regimului Iliescu are de pierdut și vă veți face o părere asupra separației puterilor în stat. De separate ce sînt, se calcă zi și noapte pe picioare. Ca în toate împrejurările post-decembriste, și în acest caz e vorba de un păcat originar. Mascarada soldată cu împușcarea lui Ceaușescu și-a pus amprenta pe întreaga activitate a justiției române. De atunci încoace, nici unul dintre procesele de interes public nu s-a desfășurat cinstit. Nici farsa de prost-gust numită "procesul cepeex", nici aducerea în boxă a "teroriștilor", nici simulacrela justițiare poreclite mineriade, nici afacerea "Autobuzul", nici escrocheria "Petromin", nici cazul Frumușanu, nici "lotul Timișoara" și nici revoltătorul proces Caritas, cu previzibilul său deznodămînt - și oricare altul de care veți dori să vă amintiți.

Explicația nu e, din nefericire, complicată. Judecătorii de astăzi sînt, în mare parte, judecătorii de ieri. Adică oameni de gleznele cărora atrîrnă ca niște ghiulele păcatele și dosarele Securității. Chiar judecătorii tineri, pe care nu-i putem suspecta de obligația de a plăti pentru vechile potlogării, nu par să dea dovadă de mai multă independență. Atrăși de către cei îmbătrîniți în afaceri necurate, ori pur și simplu timorați, mulți dintre ei preferă să facă jocul celor puternici.

Am auzit de zeci de procese oarecum banale în care judecătorii au refuzat, pur și simplu, să judece. Fie pentru că "mirosiseră" că în joc sînt interese greu sesizabile la prima vedere, fie că ele nu reprezentau, pe șleau spus, nici un interes pentru buzunarele domniilor lor.

Sigur, afirmații de acest gen stîrnesc imediat indignarea și protestele celor în cauză. Fără îndoială, există și excepții de la această regulă, incoruptibili care vor sfîrși însă în spitalele psihiatrice. Dar nu despre ei e vorba, ci de marea masă a rechinilor care au făcut din justiție un spațiu al insecurității cetățeanului. Nu e nici un secret că pentru omul de rînd orice drum la tribunal a devenit un coșmar. Te adresezi instanței pentru a ți se face dreptate și poți avea surpriza că te trezești inculpat.

E suficient să urmărești modul în care s-au desfășurat, în ultima vreme, procesele în care Puterea a fost implicată într-un fel sau altul. N-am putut decît să admirăm viteza de reacție a justiției în cazul ziarului "Ziua". Nici dacă ar fi fost vorba de asasinatul de la Dallas (cel atît de des invocat de către Ion Iliescu), n-ar fi acționat Parchetul nostru mai rapid. Cum să mai acorzi credit unei astfel de instituții, mai interesată de virginitatea politică a președintelui țării decît de adevăr și dreptate? Cum să mai dai doi bani pe niște judecători care se străduie să-l scoată basma curată pe asasinul, dovedit și răs-dovedit, al lui Andrei Frumușanu și al Auricăi Crăniceanu? Și cum să nu te apuce scîrba cînd aceiași slujitori ai zeiței Fortuna îi tirăsc prin tribunale, cu acuzații imaginare și martori minci-

noși, pe Tana Ardeleanu și Sorin Roșca-Stănescu, dar se fac că plouă cînd e vorba de infractorul național Corneliu Vadim Tudor și suta lui de procese penale, ori îl scot basma curată, după modelul americanului Simpson, pe cel mai mare escroc al secolului, O. J. Stoica?

Și pentru că veni vorba de Vadim, oare scrisoarea celor trei sute de ofițeri care l-au acuzat pe Ion Iliescu de trădare a țării și ruinare a Armatei nu ar trebui să aibă și ea, la fel de rapid, un deznodămînt judiciar? Ce fel de justiție e aceasta care trage cu ochiul spre client, favorizîndu-i pe cei puternici și punîndu-i la zid pe cei slabi? În cele două cazuri invocate e vorba de fapte absolut identice. Numai că, bine informată asupra autorilor, justiția noastră cîntărește cu ustensile diferite: ea toarnă plumb într-unul din dosare și pompează heliu în celălalt. Ușoare ca fulgul, infracțiunile lui Vadim se pierd în miasmele nu prea plăcut mirositoare ale tribunalelor românești, spre a se ridica, precum într-o apoteoză pestilențială, la cerul tuturor ticăloșilor.

Și astfel, infractori notorii primesc în loc de cămăși vîrgate certificate de onorabilitate și ajung să te sfideze cu mîndria lor apărută de scuturile justiției. Hotărîrile de "neîncepere a urmăririi penale" au devenit semnale certe că parcursul actului de justiție a fost scurtcircuitat de interese majore. Mojiciile și grobianismele în serie ale extremiștilor de la *România Mare* nu impresionează pe nimeni. În schimb, cea mai timidă încercare de a face lumină în încurcatele îte ale societății de azi e sancționată fără milă, iar imprudenții jurnaliști care mai cred în adevăr, amenințați cu închisoarea.

Pe acest fundal, de la intimidarea cu aparență legală pînă la abuzul grosolan nu mai e nici măcar un pas. Parlamentari iresponsabili, care, loviți de dulcele somn al inconștienței, crezîndu-se pironiți pe veci în fotoliile de orchestră, votează cu o maladivă ușurință tot ceea ce eminențele cenușii ale dictaturii în curs de instaurare le pun sub nas. Cînd, peste cîțiva ani, se vor afla în fața zidului de cărămizi goale pe care l-au edificat cu atîta inconștiență, probabil că vor realiza în fine că n-au fost decît mărunții complici ai unor despoți sîngeroși.

Nu cred că se poate vorbi, în viitorul previzibil, de o reformă a justiției și de o îmbunătățire a prestărilor acesteia. Pentru simplul motiv că în România legalitatea e un concept facultativ, ultima valoare de care își amintește cetățeanul - și anume, după ce a epuizat toate mișmașurile și gama tertipurilor pe care le-a perfecționat sute de ani. Pe lîngă o reală și adîncă hotărîre de a nu întreprinde nimic în acest sens, mai intervine și *cutuma*. De ce, dintr-o dată, trebuie să ne conformăm, absolut cu toții, legilor, cînd sute de ani ne-a făcut dreptate după cum ne-am tăiat capul? De ce? Pentru că așa vrea Consiliul Europei? Pentru că așa vrea N.A.T.O.? Păi, să ne lase în pace toți acești domni. Să nu ne dea sfaturi. Să nu ne învețe pe noi. Știm noi mai bine cum e cu justiția. Pentru că noi, din cele mai vechi timpuri, noi, *cel vrîncean și cel ungurean...*

POST-RESTANT

de Constanta
Buzea

ESTE BINE că vă lăsați o manșă de siguranță, o perioadă mai lungă de pregătire a volumului de debut pe care înțeleg că-l veți tipări pe cheltuiala dv. Sper ca redactorul de carte să fie priceput și atent, și vă va da o îndrumare de ultim moment, în funcție de cuprinsul cărții. Și mai sper ca în acest răstimp să evoluati la fel de frumos, lîngă entuziasm să opereze discernămîntul, acel grăunte de bună îndoială de sine. Întrevăd un volum de debut sentimental, bine scris. În scurtimea poemelor cu un regim aproape de aforism văd semnul puterii dar și al decăderii acestei specii. Deocamdată este bine, dar binele acesta trebuie să fie durabil. (*Dora Emilian, Corabia*) □ Starea de poezie și emoția memorabilă ce însoțește scrierea primelor versuri, n-au făcut niciodată rău nimănui. Să nu intimidăm, deci, grația juvenilă, să nu reprimăm bucuria de a scrie. În fața unei spovedanii naive, pentru păcate închipuite, preotul își îngăduie poate un surâs interior, dar ascultă cu răbdare și sfătuiește cu iubire dînd un canon ușor, lectura *psalmilor* de pildă, și a *proverbelor*. Intră în grija și dragostea unui profesor, bun îndrumător de cenacul școlar, toată această producție lirică, imensă cantitativ, de versuri fără altă soartă decît aceea de a forma încet-încet gustul pentru poezie, pentru limbă, pentru cuvînt. Unui copil care îi arată aceste versuri: *A fost odată ca-n povești/ a fost ca niciodată.../ Era pe cînd eram eu mică/ Bușind mergeam spre cărărică, înțelegi că nu trebuie să-i dai peste degete cu rigla, că-i poți spune cîte ceva doar intrînd în pielea lui, ținînd seamă de ritmul lui interior, de naivitatea lui, de singurătatea și buna lui credință. Nu-l convingi chiar dintr-o dată că ovalul unei figuri poate fi prelung, dar nu îi mersul. Ca și tine cîndva, el îndură greu, închis în sine și nepriceput, orice lecție de poezie. El își apropiază Luceafărul și La steaua..., și i se pare firesc să-și construiască și să susțină mica lui spovedanie pe murmurul eminescian sigur și durabil. (*Acurmuloaie Luminița, Orșova*) □ Nu vă temeți, n-am să vă arunc scrisoarea. Plină de o revoltă justificată, plină de adevăruri grele, insuportabile, soluțiile însă pe care le întrevedeți pentru rezolvarea situației sunt, după părerea mea, impracticabile. Nu mă aștept să-mi împărtășiți convingerea că ține și de contribuția dv. înșivă, și a categoriei din care faceți parte, împlinirea idealurilor, schimbările ce se impun. Vă simțiți trădat, vă simțiți frustrat, mințit, jefuit, batjocorit, tratat ca un handicapat, înfometat, strivit psihic, la capătul răbdării și călcat în picioare? De ce credeți și de ce o spuneți atît de apăsător că e de datoria *altora* să rezolve cu mintea lor, cu eforturile lor, mizeriile pe care le suportați? Răul este în altă parte, de ce nu vă îndurați s-o recunoașteți? Răul este acolo unde este, la vedere, puternic, fățarnic, răzburător, nemilos. Pentru că sunteți necăjit, dar cine nu este necăjit?, preferați o schemă utopică și scrieți un text asurzitor la care cei vizați de dv. a fi răspunzători privesc amuzați și cu dopuri de ceară în urechi. Meditați, vă rog, la ideea de dezbinare și manipulare, la perfidia acestor instrumente. Inventate de cînd lumea, inventatorul lor, o să vi se pară ciudat, v-a avut în vedere și pe dv., conțînd sută la sută pe reacția dv. de azi, conform fără să vă dați seama cu interesele lui, culmea, nu-i așa?, intelectual și el, ca și dv. De ce, vă întreb, în finalul scrisorii vă considerați, autoironic poate, coroziv, sarcastic, *un nimic*, retrăgându-vă astfel din câmpul de curaj și atitudine *pe hîrtie* în care ați strălucit? Ieșiți din nimicnicie, și dacă acest lucru vă va fi cu putință, veți înțelege lucrurile în profunzime, renunțînd la umori și căutînd o soluție practică, imperios realistă și care să vă și includă. (*Ionița Vasile, București*) □ Ținînd cont de acea infimă deosebire, totuși, de nuanță, între *ostinație* al dv., (de la *ostinato*?) și *obstinație*, mai potrivit cel de-al doilea, cred, pentru cadrul deloc muzical în care vă plasați textul acid, este posibil să vă fi încurajat, în demers, ideea că și Eminescu s-a amuzat, într-un cerc restrîns, compunînd spontan versuri de genul celor pe care ni le propuneți spre publicare. Acele versuri însă, el nu s-a apucat să le trimită la *Convorbiri...*, ci le-a lăsat discret, superior, în voia cui a vrut să le țină minte și să le facă să circule, cu tot hazul lor *zemos*, vorba dv. (de intelectual subțire de Cartier Rahova, dezgustat de poezia românească de azi). Inutil să vă întreb dacă, din cei aproximativ 50 de poeți publicați anual de revista noastră, poeți din toate generațiile și fiecare avînd stilul său propriu, inconfundabil, și pe care îi publicăm, într-adevăr, cu încapățănare preferîndu-i altora, chiar nici unul n-a reușit să vă impresioneze papilele gustului și să vă schimbe optica? Și-apoi, dacă *regina* dv. nu vă aruncă pe fereastră, în plină zi, cu versuri cu tot, ori vă potriviți, ori vă ține numai de amuzament. (*Șerban Elencu*)*

Editată de

România literară

- Fundația "România literară"
- director general Nicolae Manolescu;
- cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanta Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatru, plastică), Adriana Bittel (externe), Anca Fireescu, Mihai Grecu (secretari de redacție), Nina Pruteanu, Ruxandra Dinu, Alexandra Voicu (corectură), Victor Ciupuliga (fotoreporter).

Administrația: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (corespondență și difuzare în străinătate), Elena Hurducaș (secretariat).

Corespondenți: Mircea Iorgulescu (Paris și München), Gabriela Melinescu (Stockholm).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Fireescu, Mihai Grecu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

E-MAIL: romlit@romlit.sfos.ro

Trei sofisme

1. Cu câteva luni în urmă, Gh. Grigurcu semna, în *România literară*, o amplă polemică împotriva lui Dumitru Popescu ("Dumnezeu"), arătând cu lux de amănunte rolul nefast pe care l-a avut odiosul cenzor și servitor al regimului Ceaușescu, pentru cultura română și pentru scriitorii integri, înainte de '89. Demonstrația, perfect legitimă, se includea în limitele unui discurs intelectual, construit pe bază de argumente, demonstrații și exemple.

Spre stupoarea multora, cel vizat "răspundea", în cadrul unui *drept la replică*, în coloanele aceleiași *Românii literare*. Cum observa apoi și Alex. Ștefănescu, împlicinatul nu-și accepta culpa, evidentă în ochii tuturor, nu făcea un necesar exercițiu de pocăință, de regret și umilință. Dimpotrivă, cu o inexplicabilă ieșire de orgoliu, D. Popescu se străduia să... răstoarne situația, ajungea să-l acuze (el!) pe Gh. Grigurcu de "realism socialist anticomunist"! Ca un adevărat maestru în prestidigitatie și iluzionism, culpabilul încerca, în mod cinic, să se transforme în acuzator. *Sofismul era: toți cei care resping, cu fermitate, comunismul și efectele sale, devin staliști, tocmai datorită intransigenței lor.*

Firește, manevra era legată cu ață albă (i-am semnalat și eu grosolanele împletituri, în *România literară*, nr. 20/1995). Dar nu e mai puțin adevărat că, în parte, și-a atins ținta: Gh. Grigurcu s-a simțit obligat să se justifice, fie chiar și cu amară ironie (vezi textul *Cum am devenit stalinist*). Atenția cititorilor a fost deplasată către persoana și explicațiile lui Gh. Grigurcu, iar astfel au fost atenuate, implicit, acuzele, perfect întemeiate, care fuseseră aduse lui Dumitru Popescu.

În concluzie: o manevră propagandistică aproape reușită.

2. În Italia acestor săptămîni, unul din marile scandaluri de presă și justiție este legat de persoana lui Bettino Craxi. Ex prim-ministru (în repetate rînduri) al Italiei, Craxi este autorul, printre altele, al "monstruoasei coaliții" care a văzut, ca parteneri la guvernare (pînă la prăbușirea fostului regim politic), Democrația Creștină (de centru dreapta) și Partidul Socialist Italian (de centru stînga), în defavoarea Partidului Comunist Italian (de stînga). Voi fi ultimul care să le pîng de milă comuniștilor (din Italia sau de aiurea), dar trebuie să recunoaștem că a fost cu totul nefiresc pactul politic al lui Craxi, care contravenea uzanțelor politice.

Între timp, firește, fostul prim-ministru a adunat pe rol zeci de procese de corupție și abuz de putere, iar cazul lui reprezintă un fel de replică judiciară italiană, în domeniul fraudei, pentru ceea ce este, la noi, în direcția insultei și a calomniei, cazul lui Corneliu Vadim Tudor. O imensă diferență există, totuși. Fostul politician italian este intens anchetat, fie și în contumacie: i se ridicase imunitatea parlamentară și, sub amenințarea nenumăratelor mandate de arestare, n-a avut altă scăpare decît fuga în Tunisia. În prezent, este urmărit printr-un mandat internațional de arestare, iar extrădarea sa este intens solicitată, de către justiția italiană. (Nimic din toate acestea, la noi: imperturbabilul secretar al Senatului României își face liniștit veacul și, aplicînd din obișnuință tactica supralicitării, are aplombul de a-și anunța și viitoarea candidatură, la Președinția României. Strategia, oricum, ne e bine cunoscută: fusese aplicată în precedentele alegeri, prin împingerea în față a unui extremist, Gh. Funar, în comparație cu care Ion Iliescu putea, liniștit, să facă o figură zîmbitoare, de moderat de centru-stînga...).

Revenind la situația italiană, trebuie să mai amintesc faptul că unul dintre principalii autori ai prăbușirii lui Craxi a fost faimosul Antonio Di Pietro, care a avut chiar prilejul să-l interogheze pe

politician, în cadrul unor importante procese de corupție. Ei bine, după demisia-surpriză a lui Di Pietro din magistratură, izbucnesc o serie de scandaluri și acuze, care îl vizează pe fostul judecător. Printre altele, acuzația că ar fi închiriat de la stat un apartament, mult sub prețul zilei: deci, se insinua că, iată, însuși simbolul onestității și al integrității profesionale este, de fapt, o persoană coruptă. (E adevărat, în Italia încă n-a fost exprimat originalul raționament dîmbovițean: "dacă Di Pietro e vinovat, înseamnă că toți sîntem vinovați, iar atunci putem să ne iertăm reciproc, devenind inocenți, deci însuși Craxi este nevinovat!...")

"Bomba" a explodat în ultimele zile ale lunii septembrie. În cadrul unui proces televizat, un tînăr procuror a făcut publice înregistrările secrete ale ultimelor convorbiri telefonice ale lui Craxi, din Tunisia. Din acestea, reieșea clar că zgomotoasa dezvăluire a "fraudei" lui Di Pietro fusese orchestrată, pas cu pas, din depărtare, de Craxi însuși, în complicitate cu avocatul său italian și cu sprijinul oferit de *Il Giornale* (director: Vittorio Feltri). Ideea principală, exprimată de procuror, a fost că Bettino Craxi e departe de a fi "inocentul exilat", cum pozează în ochii lumii, iar justiția italiană nu mai trebuie acuzată că "trage în Crucea Roșie", cînd, iată, "biata victimă" are capacitatea de a monta otrăvitoare campanii de presă.

Desigur, ulterior n-a lipsit ploaia de proteste, dezmințiri și explicații, ale părții adverse. Printre ele, un fax trimis de Craxi însuși: care acuză magistratura italiană de... intoleranță, lipsă de respect și... *stalinism*!

Sofismul era: toți cei care resping, cu fermitate, corupția și murdăria morală devin staliști, tocmai datorită intransigenței lor.

3. Conferința *Scriitorul și Puterea*, desfășurată la Neptun, la sfîrșitul lui septembrie '95, s-a bucurat de o participare prestigioasă: O. Paler, A. Blandiana, M. Ursachi, N. Breban etc. Am reținut, mai ales, excelenta intervenție a lui O. Paler (din care citez, conform *Adevărului literar și artistic*, nr. 288/1 oct. 1995): "nu înțeleg de pildă cum e posibil să se spună și să se scrie că anticomunismul este un fel de comunism întors pe dos. Cum sună oare dacă aș spune: antifascismul este un fascism întors pe dos? Sună bine? Nu înțeleg de ce există intelectuali, și de ce o fac, care nu vor cu nici un chip să pună pe același plan comunismul și fascismul. Care vorbesc despre anticomunism anacronic, dar nu se gîndesc cum ar suna antifascism anacronic. Oare crimele făcute cu mîna stîngă sînt mai puțin oribile decît crimele făcute cu mîna dreaptă? Oare ura de clasă e mai puțin odioasă decît ura de rasă? Oare victimele comunismului merită mai puțină compasiune decît victimele fascismului?"

Șirul de întrebări esențiale și limpede formulate încearcă să-l "demonteze" redactorul-șef al *Adevărului literar și artistic*. Cristian Tudor Popescu și-a făcut o tristă faimă, din orchestrarea unei injurioase campanii de presă, împotriva anticomunistului Paul Goma. Nu perseverența continuator (în sărăcia de spirit și de moralitate) al *Suplimentului literar și artistic al Scînteii tineretului* (S.L.A.S.T.) avea căderea morală să intre în dialog cu Octavian Paler. Firește, nu sînt adeptul exclusivistului dicton latin: *Quod licet Jovis, non licet bovis*; dar dacă C.T.P. tot și-a ridicat vocea, în cadrul unui simpozion prestigios, de ce trebuia s-o facă recurgînd din nou la sofisme? Nu învățase lecția cu ciorba și iaurtul?

Sub titlul *O caracteristică de tip comunist a opoziției anticomuniste*, ziaristul de la *Adevărul*... își publică, în propria revistă, intervenția de la Neptun. El începe prin a admite că va putea fi acuzat de...

"cinicizare" (sic!). (Tot ce se poate: și pentru Andruță Ceaușescu se "întunericea", atunci cînd începuse să tragă cu pistolul în mulțime, la revoluție...). Dar principala carență a "opoziției anticomuniste din România, care mie îmi displace profund și care îmi alterează foarte tare (sic!) relațiile cu ea" constă, după opinia subtilului observator, în prezența multor "otrepe, care au fost și înainte tot asta, care au basculat și acum sînt deosebit de *cu noi*" (sic! - de acum încolo renunț la a mai semna la mizerabila limbă românească, inginerescă, a distinsului redactor-șef). Pe scurt, angoasa lui C.T.P. este dată de faptul că reprezentanții stimabili și onești ai opoziției acceptă să stea alături de "acești indivizi". Intervenția se încheie, patetic, printr-o acuză de complicitate: "Cum puteți să tăceți? Nu-mi cereți mie să stau alături de ei. Dacă dv. puteți, vă privește, dar eu nu pot. Asta este o caracteristică de tip comunist a opoziției anticomuniste. Dacă doriți, vă rog să o comentați."

Cum să nu dorim, că doar nu e prima dată cînd analizăm și comentăm spectacolele de aruncat "praf în ochi" și de intoxicare a percepției realităților sociale, la care se pretează onorabilul Cristian Tudor Popescu.

Plecîndu-se de la un fapt real (carența calitativă a unor reprezentanți ai opoziției), sînt enunțate mai multe concluzii false: 1) Nu este adevărat că întreaga opoziție *a tăcut*, acceptînd complice aceste carențe (de n-ar fi să amintesc decît cărțile/articolele critice ale lui Octavian Paler, Alina Mungiu, P. M. Băcanu etc.).

2) Chiar dacă ar fi existat un *esprit de corps*, în cadrul Opoziției, nu această forță politică poate fi echivalată cu... comunismul. Altminteri, cel mai mare comunist ar trebui să fie însuși dl. Iliescu, cel care face casă bună cu Vadim Tudor și Păunescu. Sau cunoaște, cumva, C.T.P. "otrepe comuniste" (expresia nu-mi aparține) de mai mare anvergură?

3) Să nu se mai lamenteze C.T.P., că doar el n-a fost nici o clipă tentat să stea alături de membrii Opoziției, ci a rămas același instrument docil, care publică (și comentează tendențios) documente prefabricate de S.R.I., pentru a-i discredita pe adevărații oponenți ai regimului actual. Aceasta rămîne reala sa vocație: de a lansa bombe fumigene, care intoxică (la prîprie și la figurat) împrejurimile. În cazul de față, *sofismul era: opoziția anticomunistă, întrucît conține foști comuniști, este ea însăși comunistă*. (Nu contează faptul că nu există, din motive obiective, partid politic românesc, care să nu conțină foști comuniști. Nu contează, pentru tenacele propagandist, nici ideile pe care Opoziția le profesază și de la care se revendică.) El și-a îndeplinit sarcina: a reușit să deterneze/atenueze impactul tirului de întrebări legitime, puse de Octavian Paler. A reușit, mimînd ingenuitatea, să-i transforme pe acuzați în acuzatori și, pe de altă parte, a obligat tocmai victimele (calomniilor, mineriadelor, loviturilor de stat etc.) să se replieze într-un discurs defensiv, de autojustificare.

Să mai spună cineva că propaganda nu e în floare!... În toate cele trei cazuri, mai sus discutate, am avut de-a face cu tentativele unor persoane discreditate, de a-și reface propria imagine, terfelită în ochii opiniei publice. Dar nici unul din cei trei nu a avut curajul (sau onestitatea) de a-și face *mea culpa*, de a porni, de la zero, pe altă cale. Toți trei au încercat să se relanseze, cu ajutorul unor sofisme, speculații ideatice, distorsionări ale realității. Oare mai e nevoie să adaug că procedul nu-l onorează pe nici unul dintre ei?

Laszlo Alexandru

Aura CHRISTI

Prezență ce te-ndeamnă să dispari

Prezență ce te-ndeamnă să dispari;
mireasmă crudă, princiar veșmânt,
voi, mesageri ai purității, crini regali,
cuprinși de-al nopții duh, prea blând

ca să vă-ngăduie subit pieirea
sau străluciri nemuritoare...
Flori ucigașe, eu vă cânt ivirea;
flori fără suflet, nepărtinitoare.

Mirosul vostru e ades duhoare,
flori albe, concentrate în esență.
Ce grații dezvelite cu lentoare!
Câtă otrăvă, instigând prezența

zeilor, plutind în bezna rece
și alegându-și, rând pe rând, un trup...
O, voi, stăpâni, peste imperiul ce trece
în zori și tulbură un viitor aspru, abrupt.

Trec îngerii răzbunători

Printre voi trec îngerii răzbunători
în liniștea spre somn corupătoare.
Nu dormi și-ți pare mult pân' ai să mori.
Ostatec al extazului, uiți cum se moare.

Și poate ești aici mai mult ca altădată.
Și viața ți-e întoarsă mai mult spre veșnicie.
Și poate, crini regali, în cupa voastră bate
nu ceasul răutății, ci ora măreției.

Vară, amintiri în zenit

Vară. Amintiri în zenit.
Îți desfaci cupa, de parcă
mi-ai întinde o mână
multiplicată în gând
la infinit, lepră divină.

Singurătatea de strigăt
decis mi-o privezi.
Privindu-te, am înțeles:
poți urmări mersul ființei
și fără să vezi.

Stai singur și demn.
Te ascult, te contemplan.
În semn de admirație
îngerii îți ridică din cuvinte
în zenit un templu.

Otrăvă înserată ce dăruie bucurii

Otrăvă înserată ce dăruie bucurii
și îndoilei ființelor închise-n sine;
formă a formei, înțelesuri vii,
ce se oferă sufletelor pline

de parfumul tău - divină răzbunare,
desăvârșindu-se când te deschizi ușor
și domini, desfăcându-ți mantia regală,
țesută din curenți mirositori.

Să uit frumusețea pervers otrăvită

Vrăjitorule, eu nu mai sunt eu
când te privesc îndelung.
La formele tale cele mai pure
îmi doresc să ajung.

Să uit frumusețea pervers otrăvită,
duh pierdut în sumbre extaze.
Cu tristețe răcoroasă îmi umpli inima,
urmărindu-mă cu o indiferentă emfază.

Îți reproșez orgoliul marmorean
de a-ți reduce existența la mireasmă.
Dar, spune-mi tu, cum ai putea reproșa
vulturului - înălțimea, poetului -
metafora sau fantasma?

Câtă solemnitate degajată

Câtă solemnitate degajată
în fiecă gest ce de tine mă leagă.
O boală învinsă e lupta în care te pierd.
Și, totuși, reiau ritualul luptei, superb,

de parcă aș ține să te înstrăinez dinadins,
de parcă-am iubi, cu o tandră spaimă
așteptând
la capătul simțurilor să ne ucidem.
Pe oriunde-am trecut - cu crini a nins.

Ei singuri știu cum vine noaptea

Ei singuri știu cum vine noaptea,
pentru că n-au căzut cu totul
în carnea lor verde niciodată.
Noaptea vine uneori chiar din
centrul făpturii lor, create
pentru o perfectă singurătate.

Magnetică, dezarmantă vecinătate;
balet invizibil, copleșitor de prezent,
emanând un amestec de putere
și fragilitate pentru zeul ce sună
ca pe un clopot fiecă cupă, ușor absent
la felul în care vine noaptea.

Non plus ultra

Iubiți-l și laudați-l pe el,
pe singurul care este altul
cu muzica-i înghețată
în stratul de inerție vie;
pe el, cel ce iubește răzbunându-se
astfel și transformându-se
și rămânând mereu la fel.

Iubiți-l și laudați-l,
chiar dacă sub mii de fețe
nemaivăzute vă apare.
Îl veți recunoaște: parfumul,
desăvârșit smuls ca bucățile
din Osiris, e singura lui șansă,
singura lui disperare.

Închide ochii și pleacă

Închide ochii și pleacă
în luminișurile interioare,
supravegheate în absența ta
de o zeitățe devoratoare.

Retrage-te, a venit ceasul
să iei cu tine lumea
și neliniștile ei de a fi
care în antichitatea ta
invizibilă se vor trezi,

dăruindu-ți puterea și farmecul
celor care își sunt fideli lor înșile
până la degradare,
până la înțelepciunea oarbă

CERSETORUL DE CAFEA

de Emil
Brumaru

Crepuscul civil de dimineață

TATĂL meu cel din pământ, învață-mă
să trăiesc, ajută-mă iarăși să scriu, să
cresc litere reavăne, zmulse aspru,
înmănunchiate lin, flori tăiate harnic de
hîrlețul groparilor, șiroind de rouă și de neu-
roni încă fragezi. Mi-am cumpărat (erau
corăbii încărcate cu mărfuri proaspete, abia
sosite în docuri, ancorate tăcut), mi-am dat
ultimii bani pe călimări de cerneală albastră,
fluidă, într-însa cu limbi pofticioase să lingă
hîrțile dalbe. Tocul rezervor mi l-am umplut
cu osîrdie. Foaia de dictando, ruptă mișelnic
dintr-un vechi registru comercial, întinsă-i cu
supușenie și cu evlavie dulce. Cafeaua
fierbinte, fără de zahăr, izbește statornic în
malul cesti de teracotă. Iar zațul e hărăzit,
mai ales dînsul, hranei de dimineață. Dar
mîna mea dreaptă întîrzie țepăună, nedumiri-
tă-i de mușchi ofiliți. Primele degete trei nu
se încumetă să-și strîngă, neghioabe, puterea
a treabă de caligraf. Unguia îmi leșină,
palidă, la capătul lor. Desfă-mă de blestemul
neîncrederii, scapă-mă de rușinea pricăjită în
tigăile mucede. Mă voi spăla îndelung de
tristețe și pagubă. Voi îmbrăca veșminte
curate și mă voi bucura, cu îngăduință, de
soarele spornic tranșat de un suav măcelar în
bucăți late, cămoase, raze pleoscăind pe tal-
gere largi, pe mese, podele, oglinzi, mustind,
lent putrezind, vindecîndu-mă blînd lîngă
suflet, în amurgul odăilor goale și mari. Ci
veșpic copil, voi bea pîn' la moarte, adînc,
transparente șanțuri de apă.

de a înainta tot mai mult înăuntru,
tot mai puțin în afară.

Mult înaintea cerului

Mult înaintea cerului
să ne fie gândul și pasul
nostru - semeni ai misterului,
răsfățînd cu vise învinse ceasul.

Mult spre adîncul pămîntului
să se-ndrepte-amintirea ființei care vom fi.
Să lăsăm cerul să treacă prin inimi
și neliniștea morților, prin noi, vii.

Plutea inefabil o umbră

Ca un taifun muzical
în pustiul de sticlă
ea venea, o, venea
în pacea-mi înlănțuită.

Ce frumoasă era!
Zeul, ghemuit ca un șoarece
în inima mea,
clipă de clipă o aștepta...

Așteptarea mea,
în trupul muzei Caliope
înveșmîntată,
cu genunchii la gură o aștepta...

În zenitul delirului
de tinichea,
mai mult abur decât făptură
ea pe-alături trecea.

Captivă-n lumina
pururea nestăpînită
de așteptarea-mi regală,
abia dezlănțuită,

plutea inefabil o umbră
de rază, de înger, de fată,
pe fața mea
de veșnic străină,
de veșnic visată.

Daniela Vlasie, *Biserica*, Prefață de Alex. Ștefănescu, Editura Universal Dalsi, București, 1995, 144 p., 4000 lei.

CRONICA LITERARĂ

de Ioana Pârâulescu

O carte și-o umbră

☐ A fost odată... ☐ Cu bani, fără bani ☐ Despărțirea de umbră ☐ Mistere și fiori ☐ Nașterea unui prunc și pierderea unui părinte ☐ Ziua odihnei

care se întinde "să se odihnească".

Dacă uităm formulele-semnal de la începutul fiecărui capitol și scoatem narațiunea de sub puterea indeterminatului "cîndva", a castelului și a cîtorva nume exotice, *Biserica* devine un roman de actualitate, avînd în centru portretul copilului "de bani gata". Eroina este o tipică "fille à papa" care încearcă să trăiască o viață "normală", scăpată de sub controlul banilor și al familiei. Nu reușește decît să facă o serie de opțiuni greșite, să intre în încurcături din care tot banii și poziția tatălui o vor scoate. Construirea bisericii e precedată de cîteva episoade birocratice de mare haz, de întâlniri cu agenți comerciali ușor de recunoscut pentru omul anului 1995.

Dacă uităm romanul de actualitate, descoperim un fel de roman de mistere, de tipul celor care se puteau citi în foileton în gazetele secolului trecut. Incognitoul, senzaționalul, roata schimbătoare a norocului, banii care trag în jos personajele sau le ridică din "mocirlă", fata bogată în zdrențe țin de tipicul romanului popular. O bună parte din capitolul VI strînge elementele de gen risipite ici-colo în paginile anterioare. Este de fapt și singurul fragment scris la persoana a III-a în acest roman al persoanei I: "Într-un orașel apariția unei femei singure și necunoscute stîrnește suspiciune" (124). Eroina e tăcută, misterioasă, cu "privire sticloasă și inexpresivă", absentă la tot ce se petrece cu și lîngă ea, atrăgînd deopotrivă interesul și bănuiala. Nimeni nu-i știe taina. (Naratoarea dezvoltă aici același tip de complicitate cu cititorul - singurul care știe ce e cu bizarul personaj - ca în romanele secolului trecut și în *aparté*-urile din piesele de teatru). De la un moment dat ea devine un fel de sabie a dreptății care, ce-i drept, nu cu

sabia, ci cu telefonul, îi ajută pe bunii oropsiți și-i pedepsește pe răi, făcînd să treacă "un fior" în rîndurile asistentei.

Dacă uităm romanul de mistere găsim o povestire cu ramificații corintice (mai ales în primele capitole), în care absurdul, ludicul și umorul duc la mici narațiuni independente, de felul acesteia: "După 4 ani de compus poezii (atît a reușit s-o suporte pe Lucia), [Al] s-a făcut brusc inginer și a proiectat un avion în care, după alți 9 ani, și-au găsit moartea soția și cei doi copii ai lui. În urma acestui eveniment s-a călugărit timp de doi ani și după ce a renunțat la mănăstire s-a autodeclarat scriitor stabilindu-se undeva, într-o insulă din Pacific unde mai trăiește, probabil, și astăzi" (17). Cînd poeticul ori patetismul (scena îndrăgostirii de Crisp), cînd melodramaticul (căutarea zadarnică a unui soț și copilul care se naște în urma unei nopți petrecute în tîmplător în patul unui necunoscut beat, pe care tînăra nu-l va mai revedea niciodată), cînd planul simbolic (înălțarea bisericii și repetata surpare a zidurilor) sînt redimensionate și salvate prin nuanțele cinice, absurde (negre) ori jucăușe și trandafirii ale umorului.

În fine, dacă uităm basmul, romanul de actualitate, romanul senzațional

și întortocherile corintice ale istoriei, dăm de o limpede parabolă. Orice carte este o "biserica", și aparține tuturor, mai puțin autorului, chiar dacă umbra lui rămîne întotdeauna zidită în ea.

La analiză, *Biserica* Danielei Vlasie se dovedește o construcție complicată, în care planurile se apropie, se despart sau se confundă. Însă receptarea cărții nu întîmpină obstacole, lectura se face firesc și neted pe liniile simple ale legendei și basmului, ceea ce arată că autoarea își stăpînește arta. O mulțime de best-selleruri (de calitate) ale literaturii universale sînt de acest tip. Și la noi se poate observa în ultimul timp tendința de a codifica narațiunea după tipicul basmelor, dacă nu după o schemă riguroasă (aceea identificată de Propp), măcar exploatînd la maximum convențiile lui generoase și adaptîndu-l la realitățile contemporane. I-aș include aici pe Mircea Nedelciu cu *Nora sau balada zînei de la Bîlea-lac* și eventual *Tratament fabulatoriu*, pe Ion Manolescu din povestirile sale "americane", pe Caius Dobrescu din romanul cu terestre și extraterestre ori pe Alexandru Ecovoiu cu aventurile exotice din *Salvdos*, autori foarte diferiți, dar avînd în comun o nostalgie-utopie a cărților socotite a fi ale copilăriei. Grațioasa carte a Danielei Vlasie are totuși un defect: stilul ei nu are destulă forță pentru că autoarea nu vrea să recunoască și nici nu poate ascunde că sîngele eroinei ei e din hîrtie.

BISERICA Danielei Vlasie este o construcție cu șapte caturi, o lume făcută în șapte zile, un basm cu șapte secvențe. Fiecare din ele se deschide cu o formulă convențională și magică de tip *a fost odată*: "În vremea aceea...". Prima parte, debutul povestirii, beneficiază chiar de două asemenea semnale, prin care autoarea se asigură că viitorul cititor nu va rata identificarea lumii în care pătrunde: "*Cîndva* eram foarte bogată. *În vremea aceea* locuiam într-un castel pe malul mării" (s.m.). Basmul este despre o fată bogată și răsfățată care trăiește la un loc cu o mulțime de artiști. Fără vreun talent anume, fără cultură și fără să știe prea clar pe ce lume se află - aici autoarea valorifică avantajele naratorului "mai prost" decît cititorul -, ea devine totuși o artistă, cea mai excentrică dintre toți, care-și ia drept material de modelat viața proprie. După ce iubitul ei moare, fuge din castelul-vilă-de-creație și face toate experiențele sărăciei, de la dormitul în stradă pînă la închisoare și prostituție. Apoi hotărăște să-și împlinească viața construind - din banii tatălui - o biserică. Dar biserica se dărimă mereu, iar constructorii cer un "sacrificiu", conform știutei credințe. Fata lasă așadar să-i fie zidită umbra - aceasta e jertfa - și și-o pierde cu totul, devenind o ființă stranie, privită cu suspiciune de cei din jur. Biserica e astfel terminată, dar la inaugurare "autoarea" ei, care între timp a pierdut tot (tatăl, care moare, averea, care rămîne unei mame detestate, fiul, dat la călugărie), e o ființă fără identitate. Cum de data aceasta a jertfit într-adevăr tot, primește înapoi umbra (simulacrul de jertfă), peste

CALENDAR

- ☐ 13.IX.1923 - s-a născut Ioanichie Olteanu
- ☐ 13.IX.1970 - a murit Sanda Movilă (n. 1900)
- ☐ 13.IX.1986 - a murit Vladimir Ciocov (n. 1920)
- ☐ 13.IX.1993 - a murit Geo Bogza (n. 1908)
- ☐ 14.IX.1778 - s-a născut Costache Conachi (m. 1849)
- ☐ 14.IX.1856 - s-a născut Sofia Nădejde (m. 1946)
- ☐ 14.IX.1906 - s-a născut Emil Vora (m. 1979)
- ☐ 14.IX.1923 - s-a născut I.

- Grinevici (m. 1992)
- ☐ 14.IX.1931 - s-a născut Mihai Tunaru (m. 1989)
- ☐ 15.IX.1912 - s-a născut Emil Botta (m. 1977)
- ☐ 15.IX.1938 - s-a născut Marian Popa
- ☐ 15.IX.1943 - s-a născut Ilse Hehn-Guzun
- ☐ 15.IX.1948 - s-a născut Ioan Lăcustă
- ☐ 15.IX.1977 - a murit Ovidiu Cotruș (n. 1926)
- ☐ 15.IX.1984 - a murit Paul Sterian (n. 1904)

EDITURA NEMIRA

prezintă

TORTILLA FLAT

și

STRADA SARDELELOR

de John Steinbeck

Colecția BABEL, 208+176 pag., 500+2500 = 3000 lei

Silueta gigantică în literatura acestui secol, laureat al Premiului Nobel în 1962, John Steinbeck a rămas în memoria publicului românesc prin titluri bine cunoscute: *Fructele miniei*, *La răsărit de Eden*, *Damenii și șoarecii*.

Vitalitatea narativă și virtuozitatea stilistică ating momente de maximă forță și originalitate în cele trei volume care ocupă un loc aparte în opera sa și în literatura americană: *Tortilla Flat* — care avea să-i aducă și prima recunoaștere publică notabilă — *Strada Sardelelor* și *Joia Dulce*. Dacă primul dintre ele este o fermecătoare miniatură eroi-comică, împletind pitorescul cu duioșia și tragismul, *Strada...* evocă un episod din tinerețea aventuroasă a scriitorului, consumată după principiul *Trăiește-ți clipa!*, cu aplecarea către o anume umanitate marginală, cu exotismul său cuceritor, eliberată de prejudecăți, meschinăci și ambiții deșarte. Cele două volume se constituie într-o bijuterie a literaturii americane și au înscris numele autorului în patrimoniul valorilor universale.

CLUBUL CĂRȚII NEMIRA C.P. 26-38 BUCUREȘTI

Poetul ca moralist

Stelele fixe de Gheorghe Pituț este una dintre cele mai serioase și concludente antologii apărute în colecția "Poeți români contemporani", iar aceasta se datorează (caz rar) văduvei regretatului scriitor, care a selectat cu bun-gust poemele și a alcătuit cu o sur-

Gheorghe Pituț, *Stelele fixe*, postfață de Romul Munteanu, antologie, repere cronologice, bibliografie selectivă a referințelor critice și notă asupra ediției de Valentin Pituț, București, Ed. Eminescu, col. "Poeți români contemporani", 1995, 272 p., 3000 lei.

prinzătoare competență aparatul critic.

Volumul ne oferă prilejul de a "vedea" de sus evoluția lui Gheorghe Pituț și de a observa că el n-a rămas reprezentantul "expresionismului țărănesc", așa cum l-au definit criticii încă din primii ani ai manifestării sale, ci s-a transformat treptat, pe măsură ce s-a maturizat, într-un moralist. Multe poeme din perioada maturității au înțelepciunea impersonală și chiar sonoritatea sentențioasă a *Glossei* lui Eminescu:

"Ori filozof, ori nățărău/
rămâi cum ești, orice ar fi/
nu trece noapte și nici zi/ ca să nu-ți pară și mai rău// de timpul care-i fierăstrău -/ din orice parte l-ai gândi/ tăind-o și pe Anabel Lee/ și steaua care cade-n hău." (*Rămâi*)

Preocuparea excesivă a lui Gheorghe Pituț din această ultimă perioadă de a scrie poeme cu formă fixă are ca efect negativ alunecarea în manierism. Dintr-un mijloc, respectarea unor ritmuri dificile și găsirea unor rime rare devine uneori un scop:

"Modul de a fi-ntr-o lupă/ e să urli și să bauni/ ca în scenele cu fauni/ și să muști, apoi să rupi?!// Deci urechea să-ți astupi/ când se plânge și să miauni?!/ O, cetăți, fără de clauni,/ armonie, - o, voi stupi!" (*Flori*)

Lirism intermitent

Ultima carte a lui George Almosnino (din nefericire chiar ultima) exprimă o coplesitoare oboseală existențială. Personajul liric configurat în poeme își face mișcări cât mai puține și își restrânge câmpul de observație la minimum. Dar chiar și așa înregistrează, cu o sensibilitate maladiivă, tot ceea ce este trist și dureros:

"degetele tale/ pe mâna mea/ un cârd de fetițe oarbe/ jucându-se la soare" (*octombrie în parc*); "cât își urăse numele/ recunoscătoare și vinovată/ în timp ce urca vechea scară/ spre ascun-

zătoarea de la pieptul lui unde/ știa/ va auzi aceeași șobolani rozând/ din secundă-n secundă" (*ispititoare drumuri*); "mi-e frică de tot ce înțeapă/ de cuțitul ascuns în palmă/ de acele lungi înfipite-n bandaje/ de floarea de cactus suspectă ca sângele unei bătrâne/ mi-e frică de bastonul orbului perforând trotuarul" (*stare alertă*); "seara/ această vânătaie/ care dispare/ a doua zi" (*să-i spunem nostalgie*).

Singurele momente fericite - de fapt momente de năzare a fericirii - se petrec tot în acest spațiu al unei agonii lente:

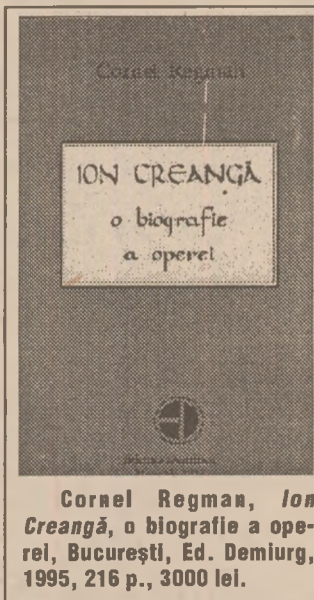
"a venit așară un om la geamul meu/ plângea după o minge roșie// l-am lăsat s-o caute/ dar cum nu a găsit nimic/ m-a luat pe mine în locul ei/ atât de departe" (*joacă*).

Această evadare este, desigur, un vis, pe care poetul nu numai că nu-l ia drept realitate, dar nici nu-l visează, ci îl confecționează absent, așa cum face cineva un avion de hârtie într-un moment de plictiseală.

Din cauza lipsei de vitalitate a poeziei, comunicarea dintre poet și cititor "cade" adeseori. Se poate vorbi de un lirism pâlăitor, cu lungi și descurajante perioade de întuneric.

Ion Creangă între catabază și anabază

"Dar să ne întoarcem la mijloacele lui Creangă de a solubiliza ceea ce numeam coagulii enumerărilor sale."; "Pe orbita unor cercuri tot mai largi se înscriu apoi celelalte peripeții și isprăvi de epopee pruncească"; "E încă o expresie a litotei, specifică artei povestitorului, particularitate care, când nu acționează pe planul comicului, ca subliniere a derizoriului conținut în aparența de măreție, sau doar normalitate, lucrează ca mijlocitoare a afectelor, în

forma discreției."; "Primul rezultat al investigației reiesește observarea preferinței scriitorului pentru dispunerea materiei epice într-un sistem de doi timpi, care ia câteodată aspect de catabază și anabază"; "Și tocmai această tipicitate ce-și ia asupra-și misiunea purtătoare a trăsăturilor individualizatoare face specificul acestei lumi de fundal, de relație și de raportare, chemată să trezească impresia varietății, dar și pe cea a continuității." etc.

În acest limbaj rebarbativ, expresie a frigidității criticului în raport cu literatura și a dorinței sale (de adolescent întârziat) de a epata, este scrisă întreaga carte a lui Cornel Regman despre Ion Creangă. Criticul era, într-o oarecare măsură, simpatizat atunci când juca rolul de cusurgiu al literaturii române contemporane. Deși nici atunci nu avea priză la text, el reușea, printr-un comentariu mecanic-bombăntor, să mai strice ceva din irespirabila atmosferă festivă instaurată de apologetii scriitorilor români în viață. Scriind însă despre un clasic și adoptând un ton grav, Cornel Regman nu reușește decât să-l agaseze pe cititor. Deși îi citează pe Hegel sau Hartmann, el nu are în fond de comunicat nici o idee. Singura încercare de revizuire a statutului lui Ion Creangă, prin evidențierea orășenismului său, eșuează într-o rețea de relativizări (la care criticul recurge dintr-un exces de prudență).

exemplu, de cinci sau șase ori că Gide a exercitat o influență asupra prozatorului român).

Marcat de îndatoririle sale de profesor universitar, Eugen Simion descrie conștiincios fiecare narațiune și o raportează la ideologia literară a scriitorului, face comparații cu alți scriitori din epocă, încearcă să identifice precursori etc. Discursul critic este constatat și lax, ca panglica de mușama cu care croitorul ia măsura clienților. Lipsește acea gândire ofensivă care transformă critica într-un act de creație intelectuală.

Rămâne în discuție valoarea informativă a cărții. Informațiile necesare există, dar cititorul nu le poate consulta operativ. Ca să ajungă la ele, trebuie să parcurgă un labirint de considerații prin care autorul se străduiește să-și asigure o imagine cât mai convenabilă. În prefață el se prezintă, de pildă, ca un erou, povestind cum a fost persecutat din cauză că a scris în timpul lui Ceaușescu despre Eliade. Iar în cuprinsul cărții pozează neconvincător în intelectualul elevat, preocupat exclusiv de problemele spiritului (cuvântul "spirit" și derivatele lui au o frecvență suspectă și inestetică: "o mișcare firească a spiritului", "spiritul tradiției", "spiritul obsedat", "figura spiritului", "un spirit al totalității", "spiritele din epoca noastră", "un spirit al întregului", "un spirit pentru totalitate", "model spiritual", "model al spiritului", "spirit adamic", "spiritul mediocr", "spiritul creator", "alexandrinism spiritual", "complexitate spirituală", "moștenire spirituală"... și acestea sunt exemple luate doar din primele opt pagini ale volumului!).

Stilul inautentic, izmenit, pe care nu-l salvează (dimpotrivă) simularea naturalității prin introducerea unor sintagme specifice limbajului oral, face greoaie lectura cărții. Eugen Simion realizează în această privință o performanță: scrie plictisitor despre o operă pasionantă.

Cărți primite la redacție

☐ Ion Barbu, *Riga Crypto și Iapona Enigel*, versuri și proză, ediție îngrijită, cronologie și referințe critice de Iordan Datcu, București, Ed. Minerva, col. "Cartea elevului", 1995, 132 p., 1500 lei.

☐ Mircea Mihăieș, *Cărțile crude - jurnalul intim și sinuciderea*, Timișoara, Ed. "Amarcord", 1995, 268 p., 4400 lei.

☐ Vasile Andru, *Proză, eseuri, interviuri*, studiu introductiv, antologie și selecția reperelor critice de Constantin Blănuș, Chișinău, Ed. Hyperion, col. "Antologia scriitorilor bucovineni", 1995, 312 p., preț neprecizat.

☐ Paul Cornea, *Semnele vremii* (cronici, comentarii și interviuri), București, Ed. Eminescu, 1995, 316 p., 3000 lei.

☐ Marin Sorescu, *Lulu și Gulu-Gulu*, versuri pentru copii, ilustrate de autor, București, Ed. "Creuzet", 1995, 112 p., 1500 lei.

☐ *Dramaturgia românească în interviuri*. O istorie autobiografică. Antologie, text îngrijit, sinteze bibliografice și indici de Aurel Sasu și Mariana Vartic. Vol. II (D-H). București, Ed. Minerva, 1995, 360 p., 4000 lei.

☐ Nicu Tânase, *Sunetul liniștii*, versuri și publicistică, Târgoviște, Ed. Macarie, 1995, 48 p., 2000 lei.

☐ Grid Modorcea, *Magul călător sau Speranța în viață și opera lui Mihai Eminescu*, București, Ed. Emin, 1995, 216 p., 3200 lei.

☐ Gheorghe C. Pața, *Imoralitatea legii*, București, Ed. "Gândirea Românească", 1993, 90 p., preț neprecizat.

☐ Gheorghe C. Pața, *Lăstarii amărăciunii*, poezii, Suceava, Editura Amadoros, 1995, 48 p., preț neprecizat.

☐ Cassian Maria Spiridon, *Piatră de încercare*, versuri, Iași, Ed. Junimea, 1995, 64 p., 1300 lei.

Performanța lui Eugen Simion

Deși are aparența unei monografii, cartea este o culegere de articole. Eugen Simion a realizat un fel de colaj din toate comentariile critice pe care le-a scris de-a lungul timpului despre romanele și nuvelele lui Mircea Eliade. Așa se explică de ce multe idei se repetă ("monografistul" descoperă, de

EUGEN SIMION

Mircea Eliade,
spirit al amplitudinii

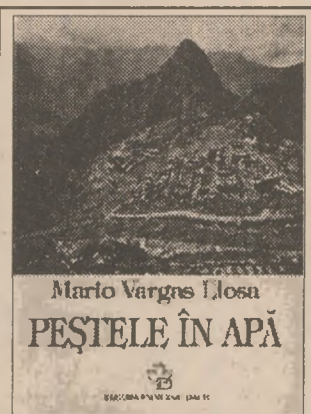

Eugen Simion, *Mircea Eliade, un spirit al amplitudinii*, București, Ed. Demiurg, 1995, 272 p., 4000 lei.

Înotul împotriva curentului

Înțelepții medievali orientali socoteau că un bărbat la 50 de ani mai are vreo doi până să se nască: 25 de ani ar fi fost nopțile dormite, alți 25 tinerețea năucă (despre care nimeni nu poate spune că a trăit-o cu adevărat) și, dacă mai punem la socoteală moțaielile după-amiezilor, rezultă că, la o jumătate de secol, ar mai trebui doi ani până ca omul să se nască...

Mario Vargas Llosa, Peștele în apă. Memori. Traducere de Luminița Voinea-Rău. Prefață de Mariana Sîpș. Editura Universal Dalsi, București, 461 p., 10.000 lei.

Un asemenea prag a simțit, probabil, și Mario Vargas Llosa, hotărând să scrie memorii în plină maturitate: experiența adolescenței, a primei tinereți, precum și experiența aruncării în vârtoarea politică trebuiau asimilate, depășite. Două planuri, alternate ca în muzica pentru clavicord, registrul în piano și cel în forte, ordonează tumultul unei existențe pasionate și aventuroase, cu momente-cheie repetate la distanță de cinci decenii. Pe claviatura unde se cântă *piano/capitolele impare/* sunt evocate: figurile mamei, tatălui - dominator, plin de ură față de literatură și de artiști în general, antipatizat la Sylvia Plath - ale feluritelor rude; entuziasmele copilăriei ("să citesc, să citesc"; "să învăț afurisita limbă germană"; "să străbat Amazonia"), isprăvile de la colegiul militar Leoncio Prado (care au inspirat romanul *Orașul și câinii*), descoperirea ziaristicii și a vieții boeme, a cinematografeilor vechi "unde simți că ai scăpat de necazuri", a ceasurilor de conversații literare cu prieteni scriitori care aveau să se rateze "datorită lipsei de convingere". Același registru adăpostește și marea iubire pentru Julia (descrisă în *Mătușa Julia și condeierul*), euforia eliberării de sub autoritatea paternă, inubliabila primă călătorie la Paris.

În forte/ capitolele pare/ se desfășoară "războiul murdar" al luptei politice, imboldul

acțiunii și obligația morală care l-au determinat pe scriitor să candideze și să renunțe la președinția Perului în 1990, dorința "de a scrie în viață marele roman". Convinși că "astăzi țările pot alege prosperitatea" prin internaționalizare (tehnică, piață, capital) și democrație, Mario Vargas Llosa s-a simțit dator să intre în arenă nu doar în calitate de intelectual, ci de politician activ, conducând o alianță democratică, opunându-se aprismului și Stângii Unite. Peștele în apă - de fapt, peștele în cascadă - e chiar scriitorul-luptător, la largul lui în vâltoare (de fapt - o întâmplare? - și sportul preferat al scriitorului, așa cum afirmă în repetate rânduri, e înotul). Înfruntarea torentului de murdare defăimări - dar și de euforice adeziuni (o tânără, de pildă, i-a ieșit în cale ridicându-și copilul în brațe și strigând: "dacă învingi, Mario, mai fac un copil!"), experiența mitingurilor și întâlnirilor politice, a "manevrelor, intrigilor, conspirațiilor, manifestărilor de paranoia, trădărilor, calculelor, cinismului..." fac din lectura acestor pagini un adevărat manual pentru scriitorul-politician. "A fost o naivitate din partea mea să cred că peruanii vor vota pentru idei. Aceștia au votat... pentru imagini, mituri, sentimente obscure sau resentimente, fără nici o rațiune".

Scriitorul devenit politician ar fi politicianul ideal care "spune ce crede, face ceea ce spune și nu-și folosește ideile și cuvintele ca un alibi pentru a parveni". El ar stopa "devalorizarea discursului, triumful stereotipului, sloganul golit de orice conținut". Evident, el va renunța un timp să mai scrie ("...nu era numai lipsa de timp. Mi-era imposibil să mă concentrez, să dau frâu liber fan-teziei, să ating acea formidabilă stare de transă în care te rupi de tot ce te înconjoară") pentru a se dedica preocupărilor urgente. Intervenția lui ideală ar opri prăbușirea reală. Dacă...! Însă...

Eșecul în alegeri nu e resimțit de cititor ca eșec. Optimist, puternic, scriitorul dă impresia că a încheiat doar un prim cerc al evoluției pentru a începe o nouă existență în plan superior. Văzută ca formă de rezistență împotriva puterii, literatura rămâne principalul argument, fiindcă ea dovedește "cât de limitată este orice putere în fața aspirațiilor..."

"Învăță să citești ce-a scris iubirea..."

Prin forma fixă și statornică, sonetele favorizează, mai

mult decât alte tipuri de poezie, relaxarea mentalului, ajungerea la "iluminare". Nu degeaba au fost numite "mici temple verbale". Dincolo de cuvinte, care susură incantatoriu, monoton, transpare, brusc, esența. Cu cât mai ordonate structurile, mai puțin silabice cuvintele (Shakespeare fiind renumit pentru monosilabicele verbe din final de vers), cu atât mai repede "ochiu-nchis afară înăuntru se deșteaptă".

Demersul Editurii Univers - de a aduna într-un volum, în paralel cu originalul, principalele traduceri ale *Sonetelor* shakespeariene - oferă cititorului posibilitatea de a compara versiunile românești, de a înțelege mai ușor engleza elisabetană, de a urmări principalele teme (pasiunea pentru iubită/iubit, autocunoașterea, dubla trădare, melancolia, noaptea, absența prietenului, nemurirea/moartea, universul care pulsează sub imperiul schimbării, timpul "veșnic neodihnit", înălțarea dragostei spre tărâmul creației intelectuale, muzica, teatrul, "ochiul-pictor" ș.a.). Traducătorii au făcut, în general, opțiuni pe urmele feluritelor comentatori englezi și americani - ori, din acest punct de vedere, E.K. Chambers spune pe bună dreptate că "despre sonete s-au scris mai multe absurdități decât despre oricare alt subiect shakespearian". Așa încât "sar în ochi" traduceri de talent și cu atât mai mult sare în ochi lipsa altor traduceri de talent - câte-un traducător fiind, de

pildă, numit în sumar, dar absent în volum, probabil dintr-o inexplicabilă neatenție de redactare!

Din fericire, majoritatea "sonetelor fundamentale" au fost incluse. Astfel, pentru sonetul 18 există versiunea Blaga ("Să te asemăn oare cu o zi de vară/ pe tine care mult mai dulce, blândă ești?"). Cu mare surpriză, cititorul simte "gustul eminescian" în celebrul *Weary with toil, I haste me to my bed* (27) : "Sătul de lucru caut noaptea patul/ dar al meu suflet un drumeț se face/ și pe când trupul doarme-ntins în pace,/ pe-a tale urme l-au împins păcatul..." Nu se întrevede aici tema care l-a obsadat pe Eminescu, și nu numai în poezii? Pentru sonetul 29 (*When, in disgrace with fortune and men's eyes*) cele mai "consonante" par versiunile lui Teodor Boșca și N. Porsenna. Sonetul 55, pe horațiana temă *Exegi monumentum*, are noroc de o traducere a lui M. Sebastian (și, din nou, cea mai reușită pare a fi a lui T. Boșca).

Asemenea exemple, cum ar putea fi multe altele, demonstrează ce comoară ascunde antologia. Dacă mai adăugăm faptul că în același volum pot fi citite, traduse de Dan Grigorescu, poeme mai puțin cunoscute (*Venus și Adonis, Necinstirea Lucreției, Phoenix și turtureaua, Jeluirea îndrăgostitei, Pelerinul îndrăgostit*), putem afirma că profilul shakespearian al "capodoperelor minore" și-a găsit, în fine, un precis și credibil contur românesc.

Spre Budha sau spre Bombă?

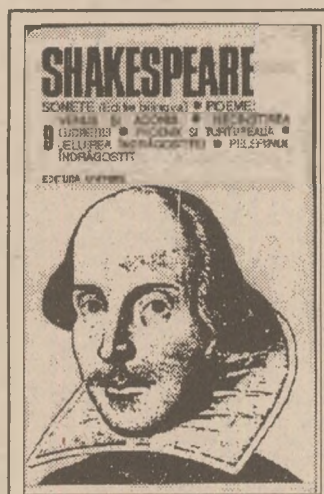
Ce bine se simte umanistul când citește o lucrare științifică prin care-și vede justificate demersurile idealiste! Asemenea scrieri au apărut tot mai des începând cu anii '70, ilustrând parcă dictonul chinez care spune "când yang a atins apogeul, el se retrage pentru a face loc lui yin". Interesul pentru ecologie, mistică, medicină tradițională, afirmarea mișcărilor feministe ilustrează tocmai nevoia de restabilire a echilibrului. Tot aici poate fi inclusă revenirea științelor la "calea sufletului" - însă nu intuitiv, ca pe vremea lui Thales și Anaximandru - ci cu argumente și dovezi precise, după secole de experimente. Rafinatele metode științifice de astăzi, inaccesibile diletantului, se apropie, în complexitate, de experiența mistică. "O pagină dintr-o publicație de fizică modernă experimentală e la fel de stranie... ca o mandala tibetană. Și una și alta stochează experiența interogării Universului".

Fritjof Capra. Taofizica. O paralelă între fizica modernă și mistica orientală. Traducere de Dolna Țîmpău. Editura Tehnică, București, 1995, p. 296, lei 6500.

Paralela dintre fizica modernă și mistica orientală, trasată de Fritjof Capra (pe urmele unor J. R. Oppenheimer, Niels Bohr, Werner Heisenberg) se citește ca un pasionant roman. În sistemul de elemente inseparabile care e Lumea în continuă interacțiune și mișcare, eroul principal (Observatorul) face parte integrantă din sistem. Cunoașterea rațională, abstractizantă, derivată din experiență, se dovedește a fi mărginită, relativă. Degetul arată luna, dar odată luna găsită, el nu mai are importanță. "Ca să prinzi pește ai nevoie de plasă, dar odată prins peștele, plasele sunt uitate... E nevoie de cuvinte ca să exprimi ideile, dar odată ideile înțelese, trebuie să uiți cuvintele" spune înțeleptul taoist Chuang tse. Ca și mistica budistă, fizica modernă a făcut experiența acelui "ceva" nediferențiat, nedivizat și nedeterminat. F. Capra amintește că, de pildă, aceeași idee referitoare la materie e exprimată și în dansul cosmic al lui Shiva, și în unele enunțuri din teoria cuantică. Noua fizică/ dinamizarea concepției tradiționale despre materie de către experiența realității atomice, a provocat un șoc precum cel adus de experiența mistică: în termeni Zen, "desprinderea fundului unei găleți". Și Heisenberg și Einstein notau că "le fuge pământul de sub picioare".

E adevărat că asemenea privire asupra interferențelor, Unității fundamentale pare a fi uneori prea de sus. Așa cum apropierea exagerată între hinduism, budism și taoism inspiră cunoașterilor neîncredere, continua descifrare a lor în fizica modernă pare cu atât mai forțată. Poate însă că ridicarea peste praguri are un rol salvator. Vor înțelege oare oamenii dansul lui Shiva, al creației și distrugerii? Vor trece ei dincolo de lumea contrariilor, învățând să trăiască în armonie?

Shakespeare. Opere complete. Volumul 9. Sonete (ediție bilingvă). Poeme. Ediție îngrijită, notă introductivă și comentarii de Leon D. Levițchi. Note de Virgiliu Ștefănescu-Drăgănești. Traduceri de: Mihaela Anghelescu-Irimia, Nicolae Argintescu-Amza, Lucian Blaga, Teodor Boșca, Neculai Chirica, Ion Costin, Tudor Dorin, Dan Duțescu, Mihail Eminescu, Ion Frunzetti, Mihnea Gheorghiu, Tașcu Gheorghiu, Petre Grimm, Leon Levițchi, Marla Moscu, Ion Pillat, N. Porsenna, Mihail Sebastian, Petre Solomon, Gheorghe Tomozel, Tudor Vianu, George Volceanov, C. D. Zeletin. Editura Univers, București, 1995. 759 p. lei 12.000.

Cronica unei vizite de mult anunțate

MARIO VARGAS LLOSA este un atît de mare scriitor, încît o vizită a lui la București părea de neimaginat. Și totuși ea a fost anunțată cu mult timp în urmă, realizîndu-se în zilele de 12-16 oct., la invitația Institutului Cervantes, a Ambasadei Spaniei, a Uniunii Scriitorilor și, bineînțeles, a Editurii Universal Dalsi (director d-na Maria Marian), care i-a publicat recent volumul *Peștele în apă* (trad. Luminița Rău).

Astfel, cîțiva privilegiați de soartă l-au putut vedea, ba chiar auzi pe Mario Vargas Llosa la București, unii pot spune chiar că "au stat de vorbă" cu el, în intervalul celor aproape cinci zile, în mai multe locuri din București și chiar din țară (în timpul vizitei la mănăstirile din zona Vilcei, la Curtea de Argeș, Brașov, sau la mănăstirile Suzana și Cheia). La aeroport, pe 12 octombrie, scriitorul a fost întîmpinat de un mare grup de ziaristi, spre surprinderea sa, cum ne-a mărturisit, neașteptîndu-se la o astfel de primire și nici la faptul că opera lui este atît de cunoscută în România. Un prim contact cu românii l-a avut la recepția prilejuită de Ziua Națională a Spaniei, în seara aceleiași zile, cînd a putut cunoaște cîteva personalități ale lumii culturale românești.

Vineri, 13 octombrie, la fostul sediu al Uniunii Scriitorilor, Casa Vernescu, (devenit Cazinul Palas) a avut loc lansarea cărții *Peștele în apă*, iar în după-amiaza aceleiași zile, la Institutul Cervantes a ținut o conferință în limba spaniolă, unde cei prezenți au aflat cum s-au născut romanele lui Mario Vargas Llosa, care au fost cărțile lui de căpătîi (romanele lui Faulkner și "Tirant lo Blanc" al scriitorului catalan Juanot Martorell, roman scris în jurul anului 1640).

Luni, 16 octombrie, Mario Vargas Llosa a fost din nou oaspetele Uniunii Scriitorilor, de data aceasta la sediul din Casa Monteoru, iar după prînz, la Institutul Cervantes a avut loc o conferință de presă.

Au existat și momente neoficiale ale vizitei lui Mario Vargas Llosa, oaspete personal al E.S., dl. Antonio Ortiz, ambasadorul Spaniei la București sau al dlui Ion Iliescu, președintele României. Despre vizita la Cotroceni nu am fi amintit, dat fiind caracterul ei particular, dacă știrea nu ar fi fost dată la actualitățile de noapte din seara aceleiași zile, de către TVR. De altfel, aceasta a fost și singura știre referitoare la vizita lui Mario Vargas Llosa (în afară de aceea a sosirii, pusă în colț, jos, pe ultima pagină) publicată de *Evenimentul zilei*; pentru o corectă informare, precizăm că Mario Vargas Llosa nu a fost însoțit la Cotroceni de "un grup de scriitori", ci doar de Laurențiu Ulici și de directoarea Editurii Universal Dalsi.

Restul ziarelor au considerat vizita scriitorului peruan un eveniment, au publicat fotografii pe prima pagină, au prezentat cartea recent apărută - considerată ea însăși evenimentul editorial al anului, așa cum au subliniat *România liberă*, *Cotidianul*, *Curierul românesc*, *Adevărul*, *Libertatea*, *Luceafărul*. Mai mult, ziarul *Azi* a scris pe prima pagină că vizita lui Mario Vargas Llosa la București e mai importantă chiar decît întîlnirea Uniunii interparlamentare care se desfășura simultan. De altfel, mulți participanți la această întîlnire de la Palatul Parlamentului și-au găsit timp - în diverse momente ale vizitei - să vină să-l salute pe Mario Vargas Llosa, așa cum au făcut-o de altfel și șefii misiunilor diplomatice din țările Americii Latine, prezenți la București.

Lansarea volumului *Peștele în apă* a avut loc la...cazinu. Spre surprinderea lui Mario Vargas Llosa, exprimată după lansare, care nu înțelegea cum de posedă Uniunea un asemenea așezămînt. Noroc că Eugen Uricaru - fiind în preajmă - i-a dat explicațiile necesare, și sper să-l fi convins pe Mario Vargas Llosa, că Uniunea, care nu primește de nicăieri nici o subvenție, a închiriat clădirea pentru a obține fondurile necesare publicării celor 14 reviste ale sale și pentru alte nenumărate cheltuieli: premii, salarii, pensii etc.

Sufocat - la propriu - după lansare de ziaristi care voiau declarații și interviuri (unii au prezentat apoi fragmente din cuvîntarea sa, texte "în exclusivitate"), iar apoi de mulțimea celor care voiau autografe, scriitorul a fost smuls, după mai bine de o oră și condus cu bodiguarzi într-o încăpere, păzită cu strănicie la uși de aceiași bodiguarzi care "nu aveau voie" - spuneau ei - să lase pe nimeni să intre.

Au reușit totuși să stea de vorbă cu Mario Vargas Llosa, acolo, cîțiva scriitori: Mihai Cantuniar, principalul său traducător în română, Florin Iaru, Octavian Paler, Angela Martin, Andrei Ionescu, Eugen Uricaru, Manuela Cernat. A fost uitat complet celălalt traducător al lui Mario Vargas Llosa, Coman Lupu (lui i se datorează "celebritatea" "mătușii Julia" în România), după cum nu știu să fi participat celelalte două traducătoare ale lui Llosa în românește (Irina Ionescu - *Casa verde*, 1970 și Alma Maria Munteanu - *Elogiul mamei vitrege*, 1991).

La sosirea pe aeroport, întrebare cu ce scriitori români a avut contacte directe înainte de venirea în România, Mario Vargas Llosa a declarat, de data aceasta cu adevărat în exclusivitate, pentru noi: "În perioada cînd eram președintele PEN Clubului Internațional am cunoscut cîțiva scriitori români exilați, pe Paul Goma, de exemplu, cu care chiar am colaborat în comisia pentru apărarea scriitorilor persecutați politic. Goma era foarte activ și prin el am cunoscut cîteva cazuri dramatice de scriitori români, dar - din păcate - alte contacte nu am avut. Sper că după această vizită..."

Nu știm despre ce scriitori români va putea spune de acum înainte Mario Vargas Llosa că îi cunoaște. E drept, a cunoscut foarte multă lume, după lansare a putut schimba cîteva cuvinte cu Andrei Pleșu (pe care de altfel îl cunoștea din timpul bursei pe care au avut-o amîndoi în Germania, în 1991), cu Gabriela Adameșteanu, Zigu Ornea, dar mulți din cei care au venit vineri, dezamăgiți poate de lansarea defectuoasă, din pricina îmbulzelii și a relei audii, nu au mai venit și luni, la întîlnirea cu Llosa care le era destinată.

Aceasta a avut loc la sediul Uniunii (Casa Monteoru), scriitorul fiind prezentat de Ana Blandiana - ca președintă a PEN Clubului Român a fost dorința lui Llosa s-o cunoască și, desigur, de Laurențiu Ulici, după care cei de față au fost invitați să intre în dialog direct cu Mario Vargas Llosa. Au fost puse întrebări în franceză, fără traducere, (Llosa mărturisind că el însuși este francofil, deși locuiește la Londra) sau în spaniolă - cu traducere pentru cei prezenți. Din păcate, nici unul din cei care au adresat întrebări, nu i-a fost prezentat lui M. V. Llosa cu nume, prenume, operă etc. De aceea am simțit nevoia să spun cîteva cuvinte despre Alexandru Paleologu, să-l prezint ca scriitor, ca senator al unui partid de opoziție și ca ambasador al golanilor, pentru că ar fi fost păcat ca Llosa să nu știe, că, părăsind sala Parlamentului pentru a fi prezent la această întîlnire, dl. Paleologu i-a adus și în acest fel un omagiu. De altfel, comentariul dlui Paleologu - deși, cum remarcă amuzat Llosa, nu conținea nici o întrebare -, a fost considerat de el atît de interesant încît a declanșat un discurs plin de vervă și umor despre implicarea scriitorului în politică, acolo unde e nevoie, adică în țări ca România sau Peru și nu în Elveția, de exemplu, unde scriitorii își pot permite să fie apolitici!

Conferința de la Institutul Cervantes a fost dedicată hispaniștilor din România, studenților de la spaniolă precum și celor peste 700 de cursanți care s-au înscris la Institutul Cervantes să învețe spaniola.

Bineînțeles că și aici sălile s-au dovedit neîncăpătoare. Dar din experiența dnei Teresa Pallaruelo, directoarea Institutului (str. Paris, 34), e bine să învățăm: au fost închiriate o instalație de sonorizare și o cameră video cu circuit închis astfel că pe monitoarele prezente în toate sălile de cursuri, chiar și în cele de la etaj, M. V. Llosa a putut fi văzut și auzit! Așa ar fi putut fi și la Casa Vernescu, dar... n-a fost să fie, spre regretul tuturor, inclusiv al lui M. V. Llosa, care n-a putut să vadă acolo decît reflectoare, blitzuri și reportofone întinse cu disperare spre el și să simtă, în anumite momente, că riscă - efectiv - să fie strivit de mulțimea celor care, așa cum scria Georgeta Pop în *Cotidianul*, îl iubeau de mult!

Redăm în continuare, în traducerea noastră, fragmente din interviurile acordate de M. V. Llosa cu prilejul vizitei în România și din alocuțiunile rostite la Uniunea Scriitorilor, la Institutul Cervantes și la conferința de presă. Prezentăm în final scurtul interviu acordat în exclusivitate *României literare*. (M.S.)

Mario Vargas Llosa:

Literatura îi apără

La ce servește literatura în acest sfîrșit de secol 20?

Eu nu cred că există oameni care să nu aibă nevoie de literatură. Știu că există oameni care nu citesc, dar literatura oferă oamenilor satisfacția unei nevoi pe care toți o simt la fel, chiar și persoanele care nu citesc. Pentru că ficțiunea este indispensabilă vieții omului, cu puține excepții, omul nicio-dată nu e mulțumit cu ceea ce îi oferă lumea reală. Întotdeauna există un abis între realitate și lumea dorințelor și nimic altceva nu poate umple mai bine acest abis ca literatura. Literatura nu numai că îl îmbogățește pe om, dar îi și dezvoltă sensibilitatea, îi stimulează imaginația, îl pune în contact cu alte lumi, mai bogate, mai complexe decît poate să cunoască o singură experiență umană.

Literatura îi face pe oameni mai conștienți de limitele lumii reale și deci mai dinamici, mai imaginativi, mai mulțumiți.

Întoarcerea la literatură

Niciodată nu am ieșit din literatură. În timpul campaniei pentru președinție, am fost, bineînțeles, absorbit de activitatea politică și nu mai aveam timp de scris, dar niciodată nu m-am gîndit că aceasta va însemna o schimbare a vocației. Trecerea mea prin politică a fost tranzitorie, a fost o trecere mai scurtă decît am crezut, dar sînt foarte mulțumit că m-am putut întoarce la scris și la cărțile mele.

Ce credeți despre căderea regimurilor comuniste?

Prăbușirea totalitarismului comunist este un fapt fundamental pentru epoca noastră. Crearea Europei unite este unul din proiectele cele mai îndrăznețe, mai benefice, nu numai pentru țările implicate direct, dar și pentru restul lumii pentru că premerge internaționalizarea vieții, a culturii, a economiei. Dar au apărut și multe

aspecte negative, am văzut renăscerea demonii care păreau alungate. Europa: xenofobia, naționalismul, intoleranța față de culturile și rațiunile diferite.

Exilul poate fi și binefăcător

Doar exilul forțat este criticat, atunci cînd oamenii sînt expulzați din regimuri totalitare sau împinși să fugă din greze de motive economice.

Din punct de vedere literar, exilul a fost pentru America Latină profitabil. Pentru mine a însemnat un câștig, numai că apreciez mai corect ceea ce am trăit al tău, atunci cînd ai experiența străinătății. Am trăit în Spania 12 ani, în Franța, la Berlin, acum locuiesc la Londra și acest exil voluntar, pentru mine, nu poate fi decît binefăcător.

La Uniunea Scriitorilor

Întrebare: Un scriitor român care l-ați cunoscut zilele acestor războaie, vorba de Octavian Paler, a scris o carte în care susține că la sfîrșit de secol, Don Quijote s-a întors în Est. Care credeți că sînt moriturile care vînt cu care se luptă acest Don Quijote sau cu alte cuvinte, există un pericol real în Est?

M.V.L.: Cred că istoria nu s-a schimbat încă. Așa că se poate întîmpla o catastrofă. Firește, după catastrofa indiscutabilă a comunismului ar părea demență să poartă reînvia mitul comunismului, cu toate acestea, n-aș pune mîna pe că nu s-ar putea totuși petrece așa ceva. Nu vedem oare ce înseamnă națiunile în istorie? Și nu numai în istorie, îndepărtată, ci și în cea foarte modernă. Nu știm cîte milioane de ființe umane au fost victimele ideologiei naționaliste? Și totuși, vedem cum a renăscut demonul, se strecoară printre noi și umple de sînge din nou țări care suferiseră această nefericire. Eu cred de aceea, trebuie să acceptăm teza lui Popper: nu există legi ale istoriei; istoria poate avansa, poate da înapoi.

Cu Laurențiu Ulici și Andrei Ionescu

pe oameni de nefericire

merge în zig-zag și aceasta nu depinde de o divinitate capricioasă, nici de niște mecanisme automate și fatidice, depinde de dumneavoastră, de mine și de fiecare dintre noi. Și dacă nu ne mobilizăm, dacă nu sîntem atenți ca să combatem această primejdie, demonii de altădată pot să pună din nou mîna pe putere.

La Institutul Cervantes

Mă simt aici ca în propria-mi casă, nu numai pentru că fac parte din patronatul acestei instituții, ci și pentru ospitalitatea și cordialitatea cu care m-au primit toți cei care, într-un fel sau altul, sînt legați de Institutul Cervantes.

Nu voi ține o conferință, ci voi vorbi liber despre experiențele mele ca scriitor. Scriu de cînd eram foarte tînr, aproape copil și totuși vocația literară continuă să fie pentru mine plină de surprize. Descopăr mereu noi experiențe și poate această descoperire face din creația literară o activitate mereu nouă și pasionantă.

Ca toată lumea, și eu am fost - înainte de a fi scriitor - cititor. Fără exagerare, pot să spun că a învăța să citesc a fost lucrul cel mai extraordinar care mi s-a întîmplat în viață. Aveam cinci ani, locuiam cu familia în Bolivia și îmi amintesc acel an ca un moment decisiv. Descoperirea lumii prin lectură, mărirea dintr-o dată a spațiului, a timpului îmi sînt vii în minte și acum. [...] Cred că cele mai frumoase amintiri din copilărie nu sînt atît ale persoanelor în carne și oase lîngă care am trăit, cu care m-am jucat, ci mai ales ale personajelor minunate care ieșeau din cărți, ale căror aventuri le împărtășeam în imaginație, grație fanteziei mele și puterii persuasive a celor care le-au scris. [...]

Cred că această operație magică - lectură - a născut în mine vocația de scriitor. Desigur, nu știam pe atunci ce înseamnă vocație și cu atît mai puțin vocația literară, dar rădăcinile acolo trebuie să fi fost pentru că îmi amintesc că, înainte de a fi împlinit 10 ani, cînd familia mea s-a întors în Peru, eu începeam să scriu - în joacă. Nu istorii complete, ci doar fragmente. Mă întrîm cînd poveștile se terminau și atunci scriam o continuare. Alteori scriam în alt fel finalurile care nu îmi plăceau.

*
În momentul acela minunat al trecerii de la copilărie la tinerețe, cînd a trebuit să mă gîndesc la ce voi face cînd voi fi mare, niciodată nu mi-a trecut prin cap că voi fi scriitor. [...] Mă gîndeam că voi fi avocat, profesie pentru care nu aveam nici un fel de chemare, alteori doream să fiu ziarist. [...] Și așa, în timp ce schimbam profesiile, continuam să citesc și să scriu, dar ca o activitate pe care mi-era jenă să o recunosc sau ca un hobby. [...]

Cînd am intrat la universitate, erau vremuri foarte grele în Peru. Între 1948 și 1956 dictatura generalului Odría, (poate cea mai violentă dintre dictaturile militare din America Latină) a marcat teribil viața intelectuală și politică a generației mele. Am descoperit experiența - pe care, desigur, românii o cunosc foarte bine - a totalitarismului, a cenzurii, a adevărului unic impus - cu forța - de sus și, bineînțeles, în mine, ca și în mulți peruani ai generației mele, a crescut sentimentul critic, de revoltă. În capul meu, vocația literară s-a asociat într-un fel aproape visceral, cu preocupările de tip civic, social, cu voința unei schimbări politice.

Lectura lui Sartre, în acei ani, a fost pentru mine fundamentală. Sartre a avut o enormă influență în America Latină, ca și în Europa de altfel. [...] El a putut fi stimulator pentru cei care trăiau în circumstanțele date în Peru. Mi se păreau extraordinare ideile sale că literatura nu e o activitate gratuită; că nu putea fi socotită în nici un caz o pierdere de timp, un lux al spiritului, ci dimpotrivă, e o formă de acțiune, iar cuvintele sînt fapte cu care poți schimba realitatea lumii. [...] Mai tîrziu m-am îndepărtat de Sartre, iar azi sînt de acord cu scriitorul catalan Josep Pla, care a spus: "Sartre și Marcuse au contribuit mai mult decît oricine altcineva la confuzia lumii contemporane".

*
Am citit desigur mulți alți scriitori care m-au influențat enorm și dintre ei citez doar doi, ale căror cărți le consider "de căpătîi", cărți la care te întorci toată viața și în care găsești mereu noi bogății secrete.

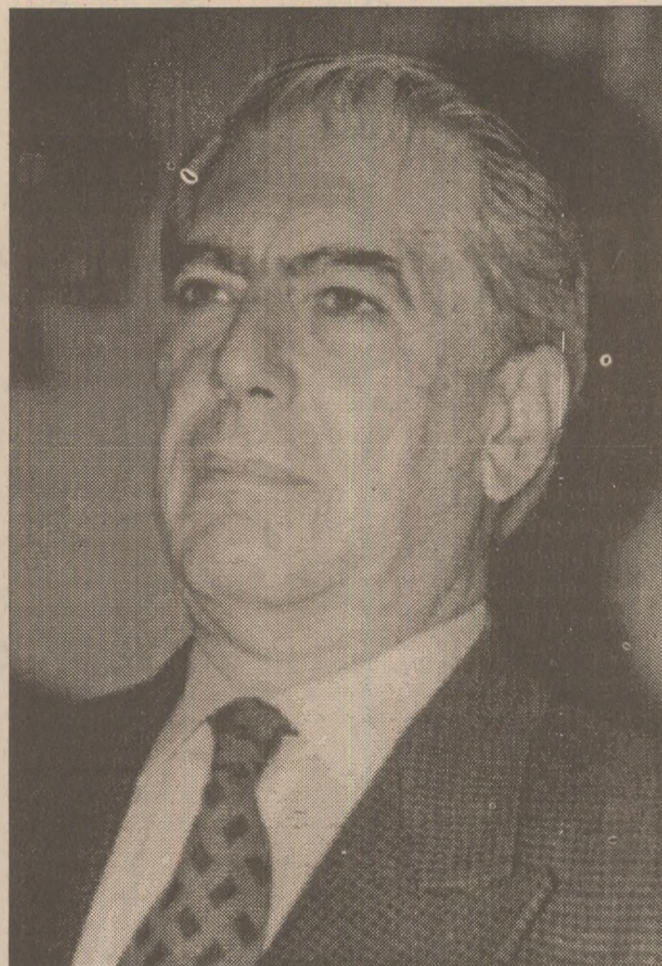
Unul din ei este Faulkner. [...] Am descoperit, citindu-l, posibilitățile formelor, ale organizării timpului, ale punctelor de vedere, ale felului cum o anumită ordonare a datelor unei ficțiuni poate conferi povestirii densitate, ambiguitate, complexitate. [...] Celălalt autor este un catalan (de fapt valencian) care a publicat un roman la sfîrșitul secolului 15. Este vorba de "Tirant lo Blanc" de Martorell, una din marile cărți care s-au scris în Europa și de la care mi-am însușit ideea că romanul este o lume care poate intra în competiție cu lumea reală în condiții de egalitate. [...]

*
Eu cred că lucrurile pe care le poate spune un scriitor, la astfel de întîlniri, nu adaugă nimic la ceea ce povestește în cărțile lui. Totuși, pentru cititorul de literatură, e interesant să descopere dimensiunea particulară a ceea ce află în spatele cărților. [...] În ciuda faptului că scriu de atîta timp, literatura continuă să fie pentru mine ceva misterios. Procesul creației din care rezultă o istorie mă intrigă mereu și-mi dezvăluie fațete necunoscute de fiecare dată.

Ceea ce am putut constata e că, în cazul meu, punctul de plecare continua să fie experiența personală. Niciodată n-am scris o istorie care să se fi născut exclusiv din imaginație. Întotdeauna a fost ceva care mi s-a întîmplat, cineva pe care l-am cunoscut, ceva ce am citit, adică o experiență personală pe care, dintr-o rațiune necunoscută, memoria o conservă și, care după un anumit timp, se transformă într-o neliniște, într-o tensiune, într-un fel de inconfort incitant, ceva care stimulează exercițiul fanteziei, al imaginației.

N-am știut niciodată de ce unele experiențe de viață sînt germinative din punct de vedere literar și altele nu, dar știu că anumite fapte provoacă neliniște, că revin mereu în conștiință, pînă cînd într-o anumită zi, în jurul unei astfel de amintiri se constituie un fel de embrion al unei istorii. Toate istoriile pe care le-am scris, în acest fel s-au născut.

*
De asemenea, am descoperit că, pornind de la experiențe personale, am nevoie de o anumită distanță pentru a avea libertatea de a le transforma în literatură. Niciodată n-am putut scrie pe baza unor experiențe recente, care, într-

un fel, încă deșteaptă emoții și uneori pasiuni.

[...] Ceea ce cred eu că e mai profund înrădăcinat în viața reală - a spus scriitorul vorbind de literatura sa - nu reprezintă niciodată realitatea, ci mai curînd opusul ei, un obiect imaginar, și nu o reflectare a vieții ca într-o oglindă. Mai curînd neagă viața și o înlocuiește cu un lucru esențial diferit: un refugiu în care cititorii, oamenii în general găsesc ceva care îi apără de nefericire. Dacă ar trebui să definesc literatura în vreun fel - și știu că se poate defini în multe feluri - așa aș defini-o: un refugiu împotriva nefericirii. Nu cred că literatura ne face în mod necesar mai fericiți, dar ne face mai conștienți de limitele noastre, de cît de puțin sîntem, în comparație cu ceea ce atît de mult dorim sau visăm.

În exclusivitate pentru România literară

R.I.: În cartea dvs. "Peștele în apă" recunoașteți că în timpul campaniei electorale pentru președinție, ați comis și multe erori. Ce sfaturi le-ați da candidaților noștri în alegerile de anul viitor?

M.V.L.: Dacă au timp, pentru că știu că activitatea politică îți răpește mult timp, i-aș sfătui să citească "Peștele în apă", în care vor găsi destule exemple de ce nu trebuie să facă un candidat pentru a cîștiga alegerile.

R.I.: N-aș vrea să plecați de la noi fără să ne spuneți cum vi separe procesul de democratizare în România, mai ales că știm că ați vizitat și Polonia, Cehia, deci ați putea să faceți o comparație în acest sens.

M.V.L.: Puneți o grea povară pe umerii mei; a-mi da seama de acest lucru după numai patru zile atît de pline este o himeră. Totuși, pentru a nu crede că încerc să mă eschivez, aș putea să răspund, deși cu oarecare prudență.

Am impresia că lucrurile merg mai bine sau nu atît de rău ca în timpul dictaturii comuniste. Desigur, am auzit multe păreri în dreapta și în stînga, oamenii par deziluzionați de faptul că procesul de democratizare a fost sechestrat sau expropriat de o anumită parte a fostului aparat comunist. Dacă este așa, eu nu cred că există motive de demoralizare, ci dimpotrivă, de acțiune.

Azi, în România, există cel puțin posibilitatea - destul de extinsă - de exercitare a libertății de expresie și a criticii, și cît timp ele vor exista, va exista și un cadru larg de acțiune.

Ideal ar fi să fie folosit pentru unirea forțelor și nu pentru separarea lor, pentru distanțarea și diferențierea forțelor democratice din cauza neînțelegerilor mărunte. E necesară stabilirea priorităților, consolidarea democrației, eradicarea tuturor structurilor și urmelor totalitarismului pentru a se pune bazele unei societăți libere. Cred că acestea nu sînt numai posibile, dar și ușor de obținut într-o țară ca a dumneavoastră, care are atîtea avantaje, cum ar fi bogăția resurselor și situarea în mijlocul Europei, adică acolo unde cultura libertății a ajuns cel mai departe și unde există atîtea țări dispuse și dornice ca România să facă parte din lumea liberă a culturii occidentale, din Europa unită.

Pagini realizate de Mariana Sipoș

"Fragmentele" lui Chendi

NICIODATĂ în perioada modernă a literaturii române, să spunem de la Maiorescu și Gherea încoace, nu a lipsit critica de întâmpinare. Ba, chiar, aș spune că primele două decenii ale veacului care acum se grăbește să se încheie au inaugurat, de fapt, critica foiletonistică de întâmpinare. Criticii timpului au fost M. Dragomirescu, Ilarie Chendi, E. Lovinescu, H. Sanielevici, N. Iorga, Ion Trivale și Gh. Bogdan-Duică. Mai înainte se exersase în aceeași disciplină și Al. Antemireanu. Dar după 1900 condeiul lui aștepta. Aceștia, pe care i-am citat mai înainte, sînt cei ce se aflau în avangardă, ei se pronunțau asupra cărților literare apărute, selectînd valorile și negînd nechematiile. Erau temuți, ascultați, adulați și, de adăugat, unii (ca, Lovinescu și, o vreme, Chendi) și-au rostit judecățile nu în reviste literare ci în cotidiene de partid (*Epoca*, *Voința națională*), semnînd aici foiletonul. Azi nici o gazetă cotidiană nu îngăduie comentarii critice, deși ele interesează publicul. E o eroare împardonabilă, pe care nu o pot vesteji îndeajuns.

Ilarie Chendi, stabilit în 1898, în București, unde devine bibliotecar la Biblioteca Academiei, este foarte activ în revistele presămănătoriste (*Floare albastră*, *Curierul literar*), mîndu-se, în 1901, cu tot grupul de colaboratori, la nou-apărutul *Sămănătorul*, aflat sub direcția lui Vlahuță și Coșbuc, dar dirijat efectiv de Ion Gorun. Cînd directorii au abandonat revista și ea reapare, în toamna lui 1902, de la nr. 27, sub denumirea *Sămănătorul*, factorul dirigitor e Chendi, care a pregătit curentul sămănătorist. Simțea însă, și el și Iosif, nevoia ca revista să fie onorată de semnătura unor universitari. O vreme a scris aici, la *Sămănătorul*, Ovid Densusianu, încă ne-simbolist declarat. Strădanii mari a depus Chendi să obțină colaborarea lui N. Iorga. A izbutit. Și, în 1903, Chendi și Iosif i-au propus lui Iorga direcția revistei. Propunerea a fost acceptată, fără a se oficializa faptul. A fost o strategie catastrofală a lui Chendi. Pentru că Iorga înțelegea să-și exercite acolo rolul efectiv, dizlocîndu-l treptat pe Chendi. Iosif a acceptat noua stare de lucruri, pactizînd cu Iorga împotriva prietenului său Chendi. De la începutul lui 1905 Chendi părăsește supărat redacția, înțelegînd, în sfîrșit, că nu-l poate el dirigi pe N. Iorga, folosindu-se, cum se gîndise inițial, numai de prestigiul profesorului de istorie, de pe atunci aureolat ca mare savant. Chendi și-a găsit adăpost, cu un sagace și acid foileton, la *Voința națională*. Polemicile cu Iorga și foștii săi colegi s-au dezlănțuit mai tîrziu în *Viața literară* (1906-1908), revistă condusă de Chendi (aici a lansat el termenul "apostolomania" împotriva lui Iorga). Dar în deschiderea volumului *Fragmente*, apărut în 1905, (care constituie grosul ediției pe care o comentez, într-o *Scrisoare* se plîngea de comportamentul prietenului său, poetul: "La Ateneu, cînd suflătele noastre vibrau încă de puterea unei doine din Ardeal, comandantul tău s-a năpustit vijelios asupra-ți și-a pus alternativa de a alege între el și mine. L-ai ales pe el și ai plecat. Iar eu n-am încercat să te rețin fiindcă n-am cerșit prietenia nimănui". Dar Iorga a găsit cu cale să-i reproșeze lui Chendi, într-o cronică din *Sămănătorul* despre acest volum *Fragmente* (era al patrulea volum al criticului), "atacuri și mărturisiri care sunt nedrepte..., aluzii ofensatoare". Chendi a ridicat mînușa și a răspuns într-un P.S. la un foileton din *Voința națională* inclus în sumarul volumului pe care îl comentez, lui Iorga. Vorbea acolo de "searbădă șiretenie", "minciuni omenești". Dar într-un articol din decembrie 1905, îl critica unui preopinent:

"Eu invitasesm pe dl. Iorga să scrie la revistă. De ce atunci plecarea mea de la revistă? Motivele sunt cu totul altele, ele sunt de ordin curat personal și sunt întemeiate pe schimbarea convingerii mele asupra acestui scriitor, pe care-l cunosc mai bine ca oricare... De atunci însă s-a schimbat. În lupta d-sale a intrat ceva feminin, ceva ce seamănă a vanitate nestăvilită... Cu adversarii săi nu știe să fie nobil. E nedrept, interesat, foarte prezumțios și întrebunțează tot felul de șiretlicuri, improprii firilor deschise și caracterelor mari". Acestea au fost însă otrăvuri distilate care, apoi, vor căpăta amploare. În felul său, Chendi avea dreptate. Fusese izgonit de la o revistă căreia el îi dăduse consistență. Iar ideologia ei, transformată în curent de idei, datorată lui Iorga, are în nervurile ei de început și truda lui Chendi. Care este, orice ar spune dl. D-tru Bălăeț, editorul de azi al lui Chendi, un sămănătorist.

SE CUVINE spus însă că, acum, în 1905, cînd lui Chendi îi apărea al patrulea volum, el nu era numai un critic ci se remarcase și ca un stimat istoric literar. Și încă unul care se dăruise în editarea clasiceilor, făcînd, în această disciplină a erudiției, muncă de pionierat. Editase, împreună cu tînăra Eugenia Cardalechi, (aici a fost - se pare - și o relație sentimentală, sfîrșită prin sinuciderea coeditoarei) o bună, pentru acea vreme, ediție Alecsandri și una Negruzzi. Și, înainte de toate, era un excelent eminescolog, el, împreună cu I. Scurtu, începînd să citească, să claseze și să publice fragmente manuscrisele lui Eminescu depuse, în 1903, de Maiorescu la Biblioteca Academiei. Chendi are meritul de a fi fost, și în domeniul eminescologiei, un învățat pionier. De altfel, în sumarul volumului pe care îl comentez se află și două prefețe - substanțiale - la volumele din edițiile Alecsandri și Negruzzi și un fragment inedit din *Mira* lui Eminescu (Mai publicase, înainte, un volum din creația politică postumă a autorului *Luceafărului*, și o bună ediție Creangă).

Dar prevalența are în volum critica de întâmpinare. L-a semnalat pe Goga înaintea apariției volumului *Poezii* (1905). În foiletonul *Un nou poet ardelean*, publicat cu un an înaintea debutului în volum a lui Goga, scria, după lectura poeziilor acestuia în revista *Luceafărul*: "Toată poezia din viața și natura acestui colț al românismului o regăsim în versurile noului poet, în măsură atît de potrivită cu realitatea și în formă atît de original exprimată, încît e păcat să nu fie cunoscută în cercuri mai largi". A consemnat îndurerea moartei lui Petică. Dl. Bălăeț se încapățînează, în continuare, să vadă în prețuirea lui Petică o nouă dovadă că Ilarie Chendi a prețuit și sprijinit simbolismul. E o exagerare vădită, pe care am mai semnalat-o în comentariul meu la primul volum din această ediție, cînd Chendi era cotelat filozimbolist pentru un articol despre Iuliu Cezar Săvescu. Aici dreptate a avut Lovinescu, contemporan al lui Chendi, care l-a identificat, exact, drept un antisimbolist. Nu e în asta nici o nenorocire. Chendi a fost și a rămas un sămănătorist prin formație și în exercițiu critic. E, de aceea, cel puțin, nepotrivit să-l prezentăm altfel decît a fost în epocă. A intervenit, firește, și în incidentul Sanielevici-Sadoveanu. Dar, cum era, acum, certat cu cei de la *Sămănătorul* (printre care se afla și Sadoveanu), aprecierile lui Chendi sînt ponderate, drepte, detașate și judicioase. A dezaprobat stupidul articol al lui Sanielevici (*Morala d-lui Sadoveanu*), arătînd că o operă literară "nu poate fi judecată numai după partea morală sau imorală a tezei sale". Dar "tot atît de compromișator, de altfel, este

ILARIE CHENDI

SCRIERI

FRAGMENTE, 1905

SCRIITORI ROMÂNI

Ilarie Chendi, *Scriseri*, vol. IV.
Ediția, note și comentarii de
Dumitru Bălăeț, Editura Minerva,
1995.

și răspunsul, scris cu pumnul, al d-lui Sadoveanu. Nimeni nu regretă mai mult ca mine acest răspuns, care trebuia dat în altă formă și de o a treia persoană". Tot atunci s-a pronunțat și în scandalul produs de acuzația de plagiat adusă lui Al. Davila pentru *Vlaicu Vodă*. S-a spus că Davila și-ar fi însușit un manuscris de Odobescu. Chendi ironizează acuzația, stăruind în demonstrația că drama pusă în discuție e opera lui Davila. Și o face prin examen comparat, arătînd marile deosebiri de limbă dintre piesa lui Davila și opera lui Odobescu. Azi, incidentul e de mult clasat. Dar, atunci, făcea valuri și e bine că Ilarie Chendi a știut să-l soluționeze judicios. În sfîrșit, să notez că Ilarie Chendi a intervenit și în cazul piesei *Manasse* de Ronetti Roman, care cînd a devenit un scandal de proporții care a tulburat spiritul public. Și antisemitul care era criticul s-a depășit pe sine, apreciînd estetic puternica dramă: "După o producție atît de mărunță, ca cea din anul din urmă, cînd pe scena română s-au manifestat puteri începătoare, atît de puțin promițătoare, o piesă datorită unui scriitor matur, fie chiar străin, atrăgătoare prin subiectul ei, înlănțuitoare de atenție pînă la sfîrșit, ne este bine venită".

În sfîrșit, se pot lesne detecta și erori de evaluare. E, de pildă, excesivă aprecierea favorabilă a *Cîntecelor de vitejie* ale lui Coșbuc. În alt loc proza lui N. Gane e așezată, ca valoare, alături de cea a lui Slavici, deși ele se află la distanțe astrale. Și, din păcate, editorul nu amendează, la capitolul "Note și comentarii", această apreciere. Din motive amicale, a supraevaluat proza modestă cu totul a Constanței Hodoș. Îl supraevaluează și pe încaleficabilul prozator manufacturier Vasile Pop (e considerat a fi "printre cei mai vrednici de citit scriitori"), cel despre care Lovinescu spusese, tot pe atunci, că "în comparație cu dl. Vasile Pop toți scriitorii sunt geniali". Ediția d-lui D-tru Bălăeț, începută în 1988, a ajuns, iată, la al patrulea volum. Ea e, în general, bine alcătuită. N-a avut mari dificultăți pentru sumar pentru că ediția, din 1969, alcătuită de Vasile Netea avea, la sfîrșit, o bună bibliografie iar dl. Mircea Popa în monografia din 1973 a făcut, și el, numeroase identificări. Dl. Bălăeț a izbutit, și el, să identifice unele articole, alcătuiind, cum spunem, o destul de bună ediție a operei lui Chendi. Aparatul critic e corect, informat cît se cuvine și util. Să sperăm că se vor găsi fondurile necesare pentru continuarea acestei ediții critice.

"Mioritic"

ADJECTIVUL *mioritic* nu a fost înregistrat, pînă de curînd, în dicționarele noastre generale. Nu-l cuprind nici dicționarul academic (DLR, tomul VI, litera M, 1965-1968), nici Dicționarul explicativ (DEX, 1975). Doar suplimentul acestuia din urmă (DEX-S), apărut în 1988, tratează cuvîntul într-un articol destul de consistent: prin trimitere la balada populară ("care amintește de «Miorița»") și la celebra sintagmă a lui Blaga - *spațiul mioritic* ("= univers spiritual specific românesc..."). Cuvîntul se răspîndise în ultima vreme, prin școală sau prin exegezele literare, devenind un veritabil clișeu - mai ales în sintagma "*plaiuri mioritice*". Clișeul nu a dispărut încă din discursul patriotic - care elogiază "românii, oameni iubitori de spații mioritice" ("Adevărul", 211, 1990, 1); a devenit însă tot mai puternică reacția ironică față de el. În prezent, cuvîntul *mioritic* e folosit tot mai des cu sensul de "românesc, autohton", extinderea semantică și contextuală fiind marcată de ironie, de distanțare critică.

Ironia e graduală; în unele cazuri ea rezultă doar din folosirea clișeului în contexte noi, din contrastul între aura lui patriotic-euforică și faptul banal ori tonul critic al relatării: "bere sau vin (presupunînd, prin absurd, că aceste băuturi mai există în spațiul mioritic)" ("Opus", 36, 1990, 7); "o completează fericit, pentru spațiul mioritic, pe Hannah Arendt" ("Expres magazin" = EM, 9, 1993, 21); "cum trăim astăzi pe plaiurile mioritice" (id.); "trei sensei japonezi au descins pe plaiurile mioritice" ("Evenimentul zilei", ediția de prînz, 505, 1994, 5). Pe o treaptă superioară de fixare a sensului "autohton" și a conotației ironice, adjectivul determină alte substantive, predominant concrete: "oul turcesc contra celui mioritic" (EM 12, 1994, 23); "senatorul G.D., acest haiduc mioritic" (EM 25, 1993, 4); "bizonul mioritic" ("Academia Cașavencu" = AC, 12, 1992, 3); "cuprins de un mioritic frison patriotic" (AC 5, 1992, 3). Combinația cea mai șocantă pe care am întîlnit-o - "bikini mioritici" (EM 12, 1994, 23) - actualizează un alt sens potențial al adjectivului ("niște bikini din blană de oaie", id.).

Cînd adjectivul determină substantive abstracte, sensul "românesc" este mediat de trimiterea la "Miorița" și de aluziile la interpretările baladei în termeni de specific național; trăsăturile puse în evidență de context sînt, de obicei, pasivitatea: "Ministerul Mediului a avut, în aceste cazuri, o reacție mioritică, dovedindu-se mai degrabă un grup de reflecție" (RL 666, 1992, 3), statutul de victimă, eșecul - "nu e vorba de un vechi și binecunoscut destin «mioritic»" ("România liberă", 997, 1993, 3). "Specificul" este uneori explicat - "sindromul mioritic al pizmei dintre frați e bine să rămîna doar în paginile literaturii" (RL 916, 1993, 1) -, alteori păstrat în ambiguitate, deschis mai multor interpretări: "politica mioritică" ("Contrapunct", 10, 1992, 1).

Ca și *dîmbovițean*, pe care l-am discutat altă dată, *mioritic* are rolul de a califica ironic un tip de mentalitate și de comportament național. Se pare că limbajul jurnalistic și cel familiar tind să dezvolte o întrecăgă serie sinonimică - marcată stilistic - pentru adjectivul "românesc".

Despre încălțăminte

LA FĂLTICENI, de Anul Nou, umblau urătorii cu pluguri și plugușoare din casă în casă. Corul liceului - băieții îmbrăcați în uniforme arătătoare - participa cu piese muzicale deosebite; dirijorul avea chiar un camerton legat cu un lăntșor de buzunarul vestei. Domnul Costăchescu, învățătorul, recita Miorița în versiunea lui Sadoveanu și după fiecare "hăi, hăi!", cânta foarte duos din fluier. În această armonie grațioasă în care obiceiurile străbune te făceau mai senin, mai elevat, într-o curte răsună strident strigătura lui Onu, tovarășul meu de joacă: "Iese dracu' dintr-o bortă/ Cu-un papuc și c-o ciubotă". Ne apucă pe toți un rîs nătlîng, încît domnul Costăchescu se opri din cîntat și ne întrebă sever: "Ce v-a venit de vă hliziți așa, măi răilor?" Răspunsul lui Onu a stîrnit admirația tuturor: "Rîdem fiindcă dracul are probleme cu încălțăminte." Un avocat sau un director de școală nu s-ar fi exprimat mai îngrijit. N-am mai reținut conversația care a urmat, dar sectorul lexical "încălțăminte" mi-a rămas drept colecător de întîmplări și amintiri.

Peste ani, la Köln, așteptam, în salonul prințului W., împreună cu alți oaspeți vădit distinși, să înceapă concertul celebrului cvartet, cînd un bărbat roșcat, foarte înalt și zgomotos, intră și cuprinzînd cu ochii toată asistența, întrebă de la ușă: "Care-i românul?" Cu un gest fatal amfitrionul mă scoase din anonim. Noul venit își făcu loc între fotolii și, ajuns în dreptul meu, îmi puse în poală o pereche de ghețe zdravăne. "Dați-mi voie să vă explic", cuvîntă el. "Alteț, permiteți?" Prințul aprobă, muzicanții depuseră instrumentele pe dușumea; se făcu tăcere în timp ce eu, roșu ca

racul, învîrteam în neștire ploconul. Roșcatul se propti lîngă scaunul meu și începu: "M-am jurat că atunci cînd voi întîlni pe primul român o să-i fac cadou o pereche de ghețe." Implicat, mi-am ridicat picioarele cît mai sus ca să se vadă că sînt încălțat. Dar acela continuă: "Eram pe front în Moldova cînd România a capitulat. Prizonier la ruși, am fugit din lagăr și am luat-o prin munți spre apus. În apropierea unei mănăstiri m-a descoperit o patrule. Am sărit gardul, și am cerut găzduire în sfîntul locaș. Rușii s-au pus să percheziționeze casă cu casă, dar călugării m-au băgat într-un cuptor de pîine uriaș și-au aprins focul pe vatră afară. Am crezut că voi fi ars de viu, dar nici măcar fumul nu m-a ajuns. Trei zile am stat ascuns. Cînd s-au liniștit lucrurile mi-au dat merinde de drum și însuși starețul m-a însoțit ca să-mi arate calea prin pădure. La despărțire a remarcat că nu aveam decît niște pantofi de pîslă, cizmele mi le furaseră paznicii lagărului. Bătrînul și-a scos bocancii și cu mîna lui mi i-a încălțat. Asta m-a salvat. Am ajuns sănătos în Germania și de aceea mi-am permis să mă revanșez." Cei de față au aplaudat furtînos. Eu am mulțumit săltînd încălțăminte ca pe un trofeu, iar muzicanții s-au aruncat în primele acorduri. Acasă am încercat cadoul. Erau cu trei numere mai mari decît măsura mea. Sînt picioare și picioare...

N-am purtat ghețele fiindcă mi-era frică să nu pătesc ca monseniorul Nyssen care povestea că, la vîrsta de zece ani, a primit niște cizme imense de la preotul bisericii Sfintei Fecioare. Cînd le îmbrăcă, ele îl conduceau, vrînd-nevrînd, negreșit spre casa parohială, la milostivul donator. Oricît se împotrirea copilul, cizmele îl biruiau. Așa a ajuns preot.

"La pantoful de aur - magazin de încălțăminte", scria cu litere de-o șchioapă pe firma domnului Sami din ulița copilăriei. Ce prietenos, ce politicoș era dumnealui! Stătea mai mult la ușă și poftea trecătorii cu alese cuvinte. De intra cineva, domnul Sami avea istorioare pregătite cu grijă ca să în-tărească încrederea mușterului. Una colporta o știre lugubră din presa locală: Doi soldați în permisie se duceau iarna acasă, prin pădure. Atacați de o haită de lupi, au fost devorați cu haine, cu chipie, cu nasturi, cu galoane cu tot. Doar bocancii au rămas întregi; bestiile nu i-au mistuit. Încălțăminte de aceeași calitate și marcă ofereau și galantarele magazinului din Fălticeni.

Din nefericire nu toți militarii au avut parte de asemenea obiecte indestructibile. Mai ales în războiul din răsărit se mai purtau opinci. Dar frăția de arme româno-germană a fost și o frăție de încălțăminte. Nu de puține ori, noaptea, în cantonamente comune, dorobanții români schimbau strămoștile încălțări cu cizme fabricate la Berlin.

Probleme cu încălțăminte - formula iscusită a lui Onu - au apărut și în lumea politică. Prin 1937, deputatul țărănist de Neamț, vorbind vinerea alegătorilor dintr-un sat, s-a întrerupt brusc și a privit stupefiat spre picioarele celor din rîndul întîi: "Oameni buni, ce-mi văd ochii? Sînteți desculți!" - "Ce să facem, dacă nu avem?" - "Dar v-am trimis. V-a expediat partidul nostru o jumătate de vagon de opinci. Vedeți, hoții de liberali vi le-au furat!"

Cîteodată încălțăminte poate deveni și pretext de propagandă națională, m-a învățat Ștefan Teodorescu, într-o vară. Filosoful de la Heidelberg avea tot felul de legături cu protipendada germană. M-a întrebat și

pe mine dacă vreau să vin la o sindrofie care întrunește familiile a 40 de milionari suabi din branșa "pielărie". Curios, am luat trenul și m-am înfățișat în hotelul exclusiv de la Esslingen, unde se petrecea. Ștefan mi-a arătat pe cei mai importanți dintre bogătași. Majoritatea se procopsiseră prin căsătorie. Erau în genere foști ofițeri, acum ginerii unor vechi fabricanți de încălțăminte. Pe cît de zburdalnici se arătau bărbații, pe atît de potolită părea tabăra doamnelor lor. Milos din fire, Ștefan, care era jumătate Esop, jumătate *maître de plaisirs*, se tot gîndea cum le-ar putea înviora puțin. Ideea salvatoare i-a venit cînd i-a trecut prin față un chelner cu o sticlă de șampanie. "În țara noastră, cînd admiri o femeie, bei șampanie din pantoful ei", zise el și, cu gesturi de magician, descălță pe cea mai apropiată dintre matroane. Porunci să i se toarne licoarea spumoasă și închină apoi cupa improvizată cu vorbe din lexicul tradițional al cavaleriei. Atunci toate soțiile se deșteptară ca un om din plictis și întinseră cîte un pantof către soții traumatizați. Băură ei, băură și ele și se înveseliră. Eu, în exces de profesionalitate, le-am învățat pe doamne să recite în românește sloganul "încălțăminte / ascute min-tea", căruia Ștefan i-a dedicat un comentariu după tacîmul filosofiei existențialiste. Domnul Sami ar fi fost mîndru să ne vadă. "Ce țară minunată trebuie să fie și România asta", suspină melancolic o frumoașă rotofeie. Nu apucaram să confirmăm de-a binelea că fraza următoare, într-o franceză de pensionat, ne îngheță răsufierea: "Et quelle chance! Un cordonnier chef d'état!"

Paul Miron

Prestanța unei reviste...

... nu se cucerește peste noapte și nu se impune cu ușurință. Conștienți de acest fapt, redactorii *Vieții românești*, revistă cu mare tradiție în cultura noastră de-a lungul unui secol, au îmbunătățit număr de număr aparițiile de după 1990. Astfel că, astăzi, în al nouăzecilea an al existenței ei, *Viața românească* a redevenit un reper important între aparițiile editoriale de gen.

Ultimul număr, 5-6, mai-iunie, 1995, îngrijit de poeta Florența Albu, confirmă o structură internă oarecum fixă a materialelor alese, impunînd astfel în conștiința cititorilor anumite rubrici: *Retrospective* (în care continuă seria textelor critice scrise pînă în 1989 de Virgil Ierunca și de Monica Lovinescu - în acest număr *Pompiliu Constantinescu*, despre retipărirea în România a operei integrale a criticului), de Virgil Ierunca și

Calpuzanii (despre romanul omonim al lui Silviu Angelescu), de Monica Lovinescu; *Restituiri* - în acest număr, scrisori din Paris ale lui Mircea Vulcănescu; *Documente* - extrase acum din "Arhiva Nae Ionescu" (ultimele două rubrici fiind îngrijite de Marin Diaconu). În același ultim număr al *Vieții românești*, un text inedit de Aldous Huxley - *Minunata lume nouă revăzută azi* (1962), replică (sau completare?) la mai vechea *Minunata lume nouă* (1932), în care Huxley trăgea un semnal de alarmă asupra pericolelor care pîndesc lumea modernă. Citit astăzi, textul lui Huxley depășește zona contra-utopiei (pentru că o contra-utopie era *Minunata lume nouă*, în 1932) și se plasează în aceea a banalului, a recongnoscibilului, așa cum se întîmplă și cu 1984 al lui George Orwell, text de la care pleacă Huxley (traducerea și prezentarea eseului aparțin Irinei Eliade).

Viața românească ne mai propune și un set de comentarii critice semnate Monica Spiridon, Gh. Grigurcu și Florin Mihăilescu, un eseu de Cornel Mihai Ionescu intitulat *Neantul ca*

eufemism, fragmente din jurnalul lui Mircea Zăciu, trei texte critice reunite sub titlul *Centenar Lucian Blaga*, sub semnăturile lui Gh. Grigurcu, George Gană și G. G. Costandache, continuarea (partea a VI-a) a *Relecturii* lui Matei Călinescu, poeme, - ne-a atras atenția *Nunta* de Magda Cârneci - proză de calitate, interviuri etc. Cităm din textul lui Matei Călinescu (în traducerea Lidiei Vianu): "Dacă recunoaștem că s-a petrecut într-adevăr o trecere istorică de la o epocă a lecturii intensive a cîtorva cărți (cultural omogene) la una de deschidere extensivă către multe cărți (cultural eterogene); pare util să reformulăm distincția între termenii lecturii și relecturii /.../ Cele două pot fi în același timp complementare și divergente". Cum trăim o epocă a relecturii și reasezărilor de valori, asemenea observații se cer reținute.

George Șipoș

P.S. : În urma articolului meu din nr. 34/1995 al "R.L." - *Provincialismul ca alegere*, în presa locală brăi-

leană au apărut cîteva răspunsuri. Cum aceeași presă locală mi-a refuzat dreptul la replică m-am văzut nevoit să mă adresez tot "României literare" cu aceste rînduri.

Dincolo de articolele acide îndreptate direct împotriva persoanei mele rămîn replicile care îmi prezintă diverse *fapte de cultură* din orașul meu natal. Dar subliniez *fapte de cultură*, care după opinia mea, nu se pot constitui, încă, într-o autentică *viață culturală* la nivelul apusei Brăile interbelice. În plus, eu vorbeam despre importanța acestei vieți culturale în ansamblul cultural național, ceea ce nu pare să fi fost remarcat de semnatarii răspunsurilor.

De asemenea aș dori să precizez că Primul concurs național de canto "Harciclea Darclee", concurs invocat de toți respondenții, a avut loc la *două săptămîni* după scrierea articolului meu.

Mulțumesc distinsului domn profesor Timotei Petride pentru sprijinul domniei sale.

PREPELEAC

de Constantin
Toiu

Un clasic pe fază

INTRODUCEREA lui N. Filimon la al său "romant original" *Ciocoi vechi și noi* scris pe la jumătatea secolului trecut, a fost cenzurată în anii totalitarismului. Spațiul neîngăduindu-mi, voi cita fragmentar. Îl rog însă pe cititorul, distrat poate, de atâtea și-atâtea, să nu creadă cumva că e vreun text subversiv actual, vreun pamflet conceput în anul nostru, 1995...

PROLOG

NIMIC nu este mai periculos pentru un stat ce voiește a se reorganiza, decât a da frânele guvernului în mâinile parvenitilor, meniți din concepțiune a fi slugi și educați într-un mod cum să poată scoate lapte din piatră cu orice preț! (...)

Ciocoiul este, totdeauna, și în orice țară, un om venal, ipocrit, laș, orgolios, lacom, brutal pînă la barbarie și dotat de o ambițiune nemărginită, care eclată ca o bombă pe dată ce și-a ajuns ținta aspirațiilor sale. (...)

El zice în sine: "Tot omul este creat de Dumnezeu cu dreptul de a se hrăni pe pământ; de ce dar unii oameni au mai mult decât le trebuie, cînd alții nu au nici chiar mijloacele necesarii spre a se susține? (...)"

Astfel dar, omul nostru, mergînd din raționămînt în raționămînt și din deducție în deducție, devine comunist, fără știrea lui, și începe a pune în lucrare această doctrină atît de frumoasă și egalitară în aparență, cît este de hidoasă în fond.

Nu trece mult și ingeniosul vâtaf de curte se pune cu ardoare a nivela starea societății după un metod mult mai practic decât al adevăraților comuniști. Încercarea reușește de minune; starea comunistului nostru se îmbunătățește cu aceeași repeziciune cu care se ruinează a stăpînului său. Își cumpără moșioare, vitișoare și alte diminutive de acestea, care fac viața lesne și plină de plăceri. (...)

Ciocoiul sau puiul de ciocoi, ajuns om de stat, se deosebește de omul onest prin mai multe fapte, iar mai cu seamă prin purtarea sa. El nu se pronunță definitiv pentru nici o doctrină politică, nu se face

adept credincios al nici unui partid, - nu doară că are spiritul drept și nepărtinitor, ci ca să poată exploata de odată toate doctrinele și partitele în folosul său.

Amorul de patrie, libertatea, egalitatea și devotamentul sunt vorbele sacramentale ale ciocoiului, pe care le rostește prin adunări publice și private; dar aceste virtuți cetățenești, de care face atîta pompă, nu sunt decît treptele scării pe care voiește a se sui la putere; și uneori, cînd ele nu-i servă deajuns, el aleargă la străini și primește de la dîșii posturi în țara sa.

Ajuns la gradul de mărire, pentru care a comis toate mișeliile, a suferit toate umilințele și a declamat, fără de a le simți, toate virtuțile din lume, ciocoiul își ridică masca ipocriziei de la ochi și se arată lumii în mizerabila și urcicioasă nuditate a sufletului său celui mic.

Inima lui, asprită de suferințele, umilirile și înjosirile prin care a trecut, devine incapabilă de orice simțămînt frumos și uman. Libertatea presei îl supără (hm! n.n.), căci descoperă inicuțiile vieții sale și nu-l lasă să despoaie de averi pe stat și pe particulari; funcțiunile statului le împarte la ciocoi cu cea mai mare prodigialitate și, ca să se poată folosi mai bine de orînduirile în servicii, își recrutează un ciocoi tot de calibrul său și speculează printr-însul pîinea nenorociților funcționari.

Iată tipul ciocoiului din toate țările și mai cu seamă din țara noastră, unde lumina adevăratei civilizațiuni n-a risipit încă norii cei groși ai ignoranței și ai depravațiunii. Iată tipul ce ne propunem a urmări în deosebitele faze prin care el a trecut în secolul nostru, de la ciocoiul cu anteriu și cu călimări la brîu al timpilor fanariotici, pînă la ciocoiul cu frac și cu mănuși albe din zilele noastre. (Valet de buzunar al puterii, veșnic prezent la colivă, ciocoiuș apolitic, sugînd vîrtos de la guvern: consilier, director, acad., deșelat de funcții, literatură sterp, pizmaș, complexat, otrăvit, cîinos, deși pupin la figură n.n.).

MIC DICȚIONAR

de Mihai
Zamfir

BOSNIA. Cînd a ajuns pentru prima oară în Brazilia, prin anii '50, filozoful portughez Agostinho da Silva (una dintre marile inteligențe lusoane ale veacului nostru) a fost șocat de comportamentul religios al țărănilor brazilieni: acești modești urmași ai negrilor africani, metisați cu albi, cu indieni locali și cu alți metiși, îmbinau spontan catolicismul cu practicile magice. Ei se duceau dimineața la liturghie, treceau apoi pe la vrăjitorul din

marginea satului pentru a-l consulta, participau după-amiaza la ritualul *macumba* în jurul focului; întorcîndu-se noaptea acasă, intrau din nou la biserică, unde aprindeau o lumînare și sfîrșeau ziua culcîndu-se liniștiți, după rostirea unui bine-simțit *Pater noster*. Închinîndu-se, plini de umilință, Necunoscutului, țărănilor brazilieni semi-analfabeți nici nu le trecea prin minte că aceste practici (în opinia lor, perfect legitime) ar fi putut părea cel puțin contradictorii unor europeni cultivați; pentru ei, comportamentul religios sincretic nu prezenta în sine nimic scandalos.

Ajuns mai tîrziu în Japonia, Agostinho da Silva a început să aplice sistemul brazilian de pioșenie. În fiecare dimineață, pe drumul spre Universitate,

se oprea la cel mai apropiat templu budist, scutura clopoțelul ritual, închina un gînd de recunoștință Necunoscutului, rămînea cîteva minute în meditație tăcută, împreună cu alți credincioși; apoi se ridica, spunea de trei ori *Ave Maria* (prima rugăciune învățată de la mama lui), își făcea cruce și își continua drumul. Într-o stare de absolută împăcare.

S-ar putea ca amestecul suav dintre noblețea milenară a *missei* catolice și ritualul *macumba* să treacă - în ochii teologilor și ai politicienilor - drept semn de "barbarie" și de "primitivism". E chiar foarte posibil. Numai că... numai că, dacă le-ai povesti acelor țărani brazilieni, săraci lipiți pămîntului, că există pe lume un loc (în prospera și hiper-civilizata Europă) unde oamenii se omoară acum între ei numai pentru că

**SIMULACRELE
NORMALITĂȚII**

de Eugen
Negrici

Soarta cărților

AM CITIT undeva această mărturisire a lui Pessoa: "Am părăsit obiceiul de a citi. Aș putea citi pentru a învăța sau din plăcere. Dar nu am nimic de învățat, iar plăcerea pe care ți-o dă o carte e una care poate fi înlocuită cu folos de ceea ce îmi oferă direct contactul cu natura și observarea vieții".

Trec cu ochii peste aceste rînduri triste și încerc să cred - și chiar cred - că nu e vorba de reacția nevrotică a intelectualului sastisit de literatură ori de cochetăria celui ce respinge pentru că iubește. Ori, mă rog, de o oboseală pasageră. Mărturia trebuie luată în serios, chiar și numai pentru că exprimă cu franchețe ceea ce mulți dintre noi nu au curajul să recunoască. Ca toți cei ieșiți de curînd din strînsoarea comunistă, nu ne aflăm, însă, în cea mai bună poziție pentru a primi netulburați această opinie. După căderea lui Ceaușescu, zile în șir am stat prostiți în fața spectacolului vieții, al străzilor agitate de mulțimile buiace, constatînd, ca oameni ai literelor ce ne știam, coborîrea derutantă a interesului pentru lectură, ieșirea treptată a scriitorilor din categoria V.I.P.-urilor și asta după ce, ani la rîndul, presiunea totalitară și împuținarea vieții prin ritualizare făcuseră din apariția unei cărți un eveniment și din autorul ei un erou. Era prima oară cînd ne simțeam curați de viață și de spectacolul ei și, bineînțeles, speram că va trece totul ca o ploaie de vară și vom reintra curînd în "fîreșc". Creșterea bruscă a cotei vînzării cărților de memorii, a celor ezoterice și erotice - mult timp interzise din pricina pudibonderiei și a vigilenței de partid - a reușit să ne facă o vreme să ne amăgim că sărmana pagină scrisă va intra într-o zodie norocoasă. Vînzările au scăzut, între timp, în chip vizibil, pe măsură ce foamea aceasta artificială era potolită și îndestulată și interesele populației luau direcții pragmatice. Anii au trecut și am intrat într-un fel de apatie generalizată, comodă și unora convenabilă, o apatie care aduce a normalitate. Reînvierea inte-

resului pentru lectură și pentru carte nu s-a produs iar vulgarizarea, provincializarea gustului și mediocritatea puținelor producții artistice tipărite dovedesc că în lumea literelor noastre nu mai există o veritabilă ebuliție.

Ne-am consolată într-un fel cu gîndul că ne mai citim, din cînd în cînd, și fără frenezie, unii pe alții, în ghe-toul nostru de 1500-2000 de suflute și că scriem, cît mai scriem, inertial, pentru a nu lăsa golul să se întindă, că publicăm pe unde se mai poate, așteptînd resemnați și cu o liniște morbidă dezlegarea de blestem: desființarea revistei, falimentul editurii.

A venit momentul să ne întrebăm dacă raționamentele noastre nu au fost viciate de sentiment și așteptările fără temei, dacă nu cumva "normală" este chiar această pierdere a pasiunii exclusive pentru carte și pentru literatură pe care o înțîlnim și la popoarele ai căror indivizi călătoresc în vacanțe în lume sau se mulțumesc cu lumea ecranului în cele trei-patru ore cîte le rămîn pînă la culcare. Poate că, aparținînd generației care, găsindu-și salvarea în lectură, a întreținut un cult disperat al cărții și care face efortul să prelungească o agonie, nu ne dăm seama sau nu vrem să acceptăm că, odată intrați în normalitate, cartea va deveni un simplu instrument de cunoaștere și de plăcere printre altele, cîteva. Am investit mult, mult prea mult în literatură și, sub această incidență, s-ar zice că ne-am aflat tot timpul și ne aflăm încă pe baricadele secolului trecut și ale prelungirilor lui. Dar să privim cu bărbăție la ceea ce se întîmplă în jur și aiurea: prestigiul literaturii și privilegiile ei monopoliste sînt pe punctul să se prăbușească odată cu imperiul secular al cărții. Și dacă totul se reduce - și se reduce într-adevăr - la *docere et delectare*, cum crede și Pessoa - atunci de ce să mai facem, cu încrîncenare, un capăt de lume din literatură?

unii fac semnul crucii de la dreapta la stînga iar alții invers, că milioane de ființe umane sînt astăzi masacrate ori gonite din casele lor numai pentru că unii intră într-o biserică, iar alții într-o moschee, metișii din lumea a patra pur și simplu nu te-ar crede. Iar dacă, totuși, le-ai arăta - cu mărturii, fotografii și explicații - că faptul este, din nefericire, absolut adevărat și că acel loc se cheamă Bosnia, țară aflată în inima Europei, aceiași țărani brazilieni *macumba*-catolici, care n-au văzut în viața lor un oraș, ar privi spre Europa cu jale și cu milă.

Cu mila pe care o ai față de adevărații primitivi.

CRONICA FILMULUI

de Eugenia Vodă

O dramă a Parisului (cel mic)

ÎNTR-O cinematografie care dă tot mai puține semne de viață, un film de debut reprezintă un eveniment nesperat. Datorăm acest eveniment unui tânăr, Marius Șopterean (clujean, n. 1964), care, acum câțiva ani, într-un film de studenție, se imagina, cu umor, în postura de viitor câștigător al unui Oscar! Deși ardelean, Marius Șopterean continuă să aibă umor chiar și în prezent, după ce a trecut prin experiența - inevitabil traumatizantă - a debutului în lungmetraj. La conferința de presă recunoaște că, debutând, a renunțat la "Sînt genial și nu mă știu nimeni! - Acum n-o să mai fiu genial, da' o să mă știu lumea!"... Între voiosul *Autoportret* din studenție și *Confesiunea* de azi s-a adunat înțelepciunea celui care a înțeles cât de mult mai e pînă departe și cât de limpede e faptul că drumul spre Oscar trebuie să se abată pe la cinematograful "Scala".

Prin *Confesiune*, tânărul regizor și-a propus - prețios spus - "un spectacol al lumii moderne sub arcurile unei catedrale catolice, sub cupola creștinismului; o imposibilă poveste de dragoste, oriunde, oricînd". Chiar dacă "oriunde și oricînd" riscă să însemne "niciodată și nicăieri", există, în film, cîteva mici repere din care se poate deduce că povestea s-ar petrece în România de azi; de pildă, replica barmanului-proxenet către Gelsomina lui, stripteuza care vrea să se retragă din branșă: "Trăiești mai bine ca Iliescu!". Deci...

Regizorul-scenarist (și nu scenaristul-regizor!) a imaginat o poveste a salvării unui om prin dragoste; o tînără prea-păcătoasă, dar obosită de atîta păcătuire, va fi adusă pe calea cea bună (calea "moralei creștine" de un tînăr ca-

Confesiune; Prod. Casa Patru. • Scenariul și regia Marius Șopterean; Imaginea: Basarab Smărăndescu; Muzica: Petru Mărgineanu; sunetul A. Salamani-an, montajul Cristina Ionescu. Cu: Simona Posniack, Marius Stănescu, Radu Amzulescu, Dana Tapalagă, Garbis De-deian.

CRONICA PLASTICĂ

de Pavel Șușară

DEȘI a absolvit cu zece ani în urmă Institutul "I. Andreescu", astăzi Academia de Arte Vizuale, din Cluj, secția sculptură, și a participat la numeroase expoziții de grup, Dumitru Radu n-a reușit pînă acum să-și ducă la capăt un proiect personal. Lucrările cu care a participat la diversele expoziții sau cele realizate în cadrul unor simpozioane, au slujit mai mult manifestărilor în care erau integrate și au construit într-o mai mică măsură identitatea unui artist. Calitățile evidente pe care aceste lucrări le aveau - și în primul rînd o concentrare formală dusă pînă la eliptic - nu includeau accentele tari, modalitățile aproape agresive de acroșaj optic, folosite de către mulți artiști deliberat sau chiar ostentativ, cereau în schimb colaborarea unui spectator dispus să privească în tihnă și cu oarecare răbdare. Realizînd el însuși insuficiența prelungitei sale condiții de *participant*, sculptorul s-a hotărît acum să-și asume deplin prezența publică prin deschiderea unei expoziții personale. Organizată la Galeria Simeza, această expoziție de *autor* (cea de-a doua din cariera sa) are toate datele unui eveniment. Cuprinzînd sculptură și desen, gîndită, așadar, pe

re "se va sacrifica" pentru ea. Teoretic, autorul declară că visa "o poveste simplă și frumoasă". Practic, pe ecran, tot traseul apropierei de Dumnezeu (traseu care ar fi presupus substanță, profunzime, discreție - v. Kieslowski) intră în regimul unui spectacol de suprafață și al unei înzorzonări dramaturgice care fac ca povestea să nu mai fie nici "simplă" nici "frumoasă".

Stripteuza atinsă, vag, de căință sau de o nevroză profesională intră într-o biserică, pentru o spovedanie egală cu o cerere de ajutor; preotul care o ascultă e, de fapt, un tînăr călugăr; tînărul călugăr hotărăște să salveze făptura răătăcită, renunță la biserică, se echipează cu o haină de piele neagră și cu un cerceluș în ureche și ia cu asalt sexy-clubul "Hades", unde fata își făcea, noapte de noapte, numărul. Cînd vedem și unde domiciliază călugărul (într-un mic... avion, pe un cîmp, la margine de București) depunem armele și recunoaștem, ca pe o fatalitate, că avem de-a face cu ceva ce, în termeni neacademici, s-ar putea numi o mare aiureală. Cînd preotul îi oferă fetei și un pistol, înțelegem că e vorba de un creștinism, dacă se poate spune așa, nedus la biserică (indiferent dacă cel "sacriticat" cu pistolul cu pricina va fi chiar călugărul salvator; un "sacrificiu", de altfel, absurd și inutil). Drumul unui om obsedat de credință, sacrificiu, mîntuire sfîrșește nu cu o jertfă revelatoare, ci cu un accident stupid (spre deosebire de un film ca *Iisus din Montreal*, în care "accidentul" conectează prezentul la misterul jertfei divine). În loc să fii cutremurat de "sacrificiul" semnificativ al personajului, îți pare rău de bietul băiat, care a murit degeaba (pentru că fata era, oricum, hotărîtă să-și schimbe viața). În epilog, fosta stripteuză apare în biserică, în postură de mîmică sobră, în loden, împreună cu un copilăș (al călugărului, se-nțelege). "O femeie salvată", argumentează regizorul. O femeie nefericită, vedem noi pe ecran.

Dialogurile alternează expresia frustrată cu tonul literaturizant: "Te uiți la mi-

ne de parcă aș fi Icoana Sfintei Fecioare! - Elena, ce știi tu despre Sfînta Fecioară? Ai fost vreodată într-o biserică? Hai să spunem Tatăl Nostru..." (e unul dintre momentele în care filmul seamănă cu acele "comenzi t.v." americane de propagandă religioasă, care s-au făcut, acum vreo doi ani, și la noi, cu actori români).

Cîteva concluzii după acest film de debut. Prima: operația nu a reușit. Concluzia imediat următoare, paradoxală și îmbucurătoare: totuși, pacientul n-a murit! În ciuda propriului film, un regizor autentic își face simțită prezența. Din felul cum se încrucișează privirile, din cele cîteva cadre peste care trece un inger, din densitatea pe care o capătă o clipă de tăcere, din plăcerea evidentă de a spune o poveste, dintr-o serie de "semne" imponderabile, se poate intui că Marius Șopterean e un regizor de talent. Talentul se vede și în modul în care a știut să colaboreze cu autorul imaginii; Basarab Smărăndescu realizează o imagine de mare rafinament, care imprimă întregului film o patină nobilă. Talentul se vede și în modul în care sînt aleși și orientați tinerii actori prin hățișul de citate cinematografice (directe sau aluzive): Simona Posniack (o feminitate ușor studiată, o capacitate specială de interiorizare în fața camerei); Marius Stănescu (o sensibilitate febrilă în ingerul negru, călugărul salvator, personajul de basm călare pe motocicletă); Radu Amzulescu (proxenetul cu un aer bogartian), Dana Tapalagă (echilibru inspirat între fidelitate și trădare, între frumusețe și vulgaritate), Garbis De-deian (remarcabil portret al unui "bolnav de suferință").

Ceea ce i-a lipsit acestui debut a fost un producător atent și priceput, capabil să propulseze talentul pe orbita lui firească. De prezența celui producător s-ar fi legat și prezența unui co-scenarist și a unui dialoghist, și debarasarea filmului de balastul care nu-l lasă să cîș-

O femeie pierdută. (Simona Posniack în *Confesiune*)

tige în altitudine. Oricum, în haosul actual al cinematografiei române (mai haos ca acum, ca ieri, și ca de cînd lumea...) e un miracol că acest debut a avut, totuși, loc. Și ar fi un miracol și mai mare dacă al doilea film semnat Marius Șopterean nu s-ar lăsa prea mult așteptat. Cred că, la al doilea film, Marius Șopterean ar trebui să încerce să facă o comedie. Pentru că, în catacombele acestui prim film aventuros-metafizic distingi un semnalizator rebel, care trimite spre ecran tonus, unde stenice și un mesaj cifrat: adevărata vocație a lui Marius Șopterean e cea de regizor de comedie. Rămîne de văzut ce fel de comedie.

Situînd noul titlu în contextul filmului românesc, se remarcă, și în *Confesiune*, ca și în alt debut din generația '90 (*Neînvinsă-i dragostea*, de Miheea Columbeanu) aceeași propensiune spre excentric, exotic, stufos, același jînd după "miracole", aceeași fugă de realitatea prezentului. (O generație "care ar trebui să iasă masiv pe piață", zice regizorul, dar care e ne-solidară și ne-ofensivă; la Casele de filme, nici urmă de scenarii scrise de tineri!) La Cannes, un regizor francez de 29 de ani ia premiul de regie cu un film sărac, alb-negru, cu filmări cu camera pe umăr, în stradă, în jurul a trei "băieți obișnuiți ai zilelor noastre". La noi, regizorii descoperă, cu mic cu mare, proxenetii și perversiunile în cada de baie. Traseul unui regizor rimmează cu un traseu mai vast: de la *Diminețile unui băiat cuminte* la diminețile unui cinema libidinos.

Între imaginație și rigoare

două nivele, ea încearcă să ofere imaginea complexă și complementară a unei meditații artistice riguros controlate. Pornit de la un pretext muzical sau, mai exact spus, de la expresia unor instrumente muzicale - și anume alăturile -, ciclul de sculpturi reface în registru vizual o întregă lume de forme în care intră atît componentele obiectuale, vizibile, cît și imponderabilele care tîin de manifestările sonore. Metafora orchestrei, a grupului sincron, dar și cea a partiturii individualizate, îi prilejuiesc lui Dumitru Radu o adevărată eliberare a imaginației. Luînd ca pretext plastic și ca modul formal pîlnia de goarnă, a cărei evoluție spațială este diversă fără a fi discontinuă, sculptorul dezlanțuie literalmente - și cu o voluptate pe care nici nu încearcă să o ascundă - un spectacol de obiecte, de variațiuni pe aceeași temă, de reveniri și interpretări, păstrîndu-se permanent într-un savuros scenariu anecdotic în care ironia, tandrețea și lirismul coexistă, se intersectează și își împrumută atributele. De dimensiuni mici și medii, lăsate în voia gravitației sau lansate în spațiu, gracile și ușoare ca niște săgeți, modelate subtil sau proiectate într-un decorativism hieratic, patinate greu sau polisate pînă la trans-

parență, lucrările urmăresc cu o exemplară acuratețe și rigoare un proiect plastic și un program mental. Fără a cădea în crispări metafizice, dar nelăsîndu-se purtat nici de valul expresivității groțefi, Dumitru Radu le împacă oarecum pe amîndouă aducînd permanent în prim-planul discuției, adică al percepției, o umanitate sumară și diformă, o infinitate somatică ce tocmai se întrupează în spațiile vide ale forme de referință, surse, ecouri și consecințe ale acesteia. Cu puține excepții, bronzurile sînt asociate pînă la colaj cu alte materiale, în special piatra, care aduc în ansamblu expresii noi creînd, simultan, dialoguri și tensiuni imprevizibile. Ceea ce în mod obișnuit ar trece drept soclu este realizat cu grijă specială, înscriindu-se într-un larg registru de prelucrări, de la severitatea și acuratețea geometrică și pînă la diversele ipostaze ale amorfului.

Fără o legătură aparentă cu sculptura, în sensul că el nu reprezintă faze pregătitoare ale acesteia, desenul constituie cealaltă dimensiune a expoziției. Realizat în tehnică mixtă și înscriindu-se în aceleași rigori ale *ciclului*, el are suficientă autonomie pentru a fi privit în sine și nu ca un desen de sculptor.

Concentrat în ansamblu și puternic animat în detaliu, în special prin rețele grafice și prin vibrații cromatice, desenul deconspiră aceleași trasee ale gîndirii plastice și aceleași coordonate temperamentale. Oscilînd între imaginea sintetică și profunzimea analitică, el dezvăluie, poate, în mai mare măsură efortul artistului de a ține în cumpănă tentațiile expansive ale imaginației cu austeritatea unei gîndiri permanent pregătite să tempereze excesele. Și pentru că tot am amintit de *imaginație*, este poate necesar să spunem că aceasta este o componentă esențială a artei lui Dumitru Radu. O imaginație pe cît de autentică în elanurile sale, pe atît de bine controlată și de exact exploatată. Dar nu despre imaginația ingenuă este vorba aici, despre acea imaginație care poate ușor degenera în fabulări inconsistente, ci despre stricta imaginație artistică, despre aceea care poate induce sensuri noi prin forța asociativă. Și chiar dacă în preocupările sculptorului nu intră formele exterioare de experiment, întreaga sa expoziție este un experiment continuu. Care implică însă fondul gîndirii și nu simpla administrație a mijloacelor. Fapt ce conferă acestei expoziții, alături de coerența discursului și de soliditatea proiectului, valoarea unui adevărat reper în cariera, altminteri în plină afirmare, a artistului.

Secretele lui Nobel

S-AU DECERNAT din nou premiile Nobel, eveniment care dă în fiecare an mari emoții țărilor pline de orgolioasă speranță și adâncește complexul celorlalte țări nepremiate încă, lucru absurd dacă s-ar cunoaște într-adevăr ce a stat la baza creării acestor faimoase premii.

Filmul *Alfred* al regizorului suedez Vilgot Sjöman încearcă să pună în lumină anumite secrete ale enigmaticei persoane Alfred Bernhard Nobel, născut la Stockholm la 21 octombrie 1833 și mort la San Remo la 10 decembrie 1896.

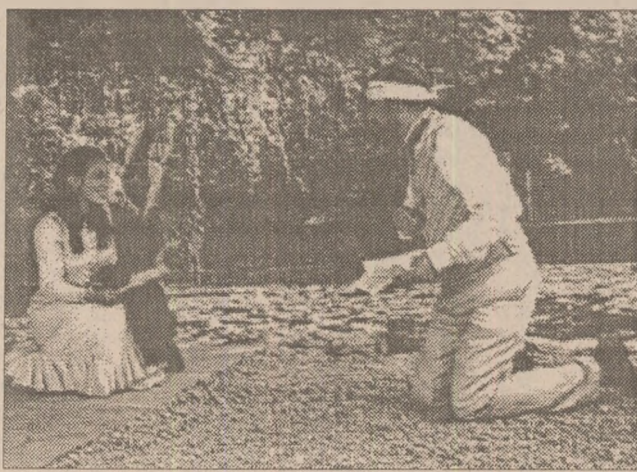
Filmul se inspiră în mare parte din documente autentice și mai ales din biografia lui Kenne Fant despre Nobel și omagiază în felul său neconvențional cei 100 de ani de la moartea marelui om. Excelentul actor Sven Wollter l-a înfrunghiat pe Nobel și a lăsat să se vadă scilipiri din căldura și umanitatea sa de om dezamăgit în fața nebulosului fenomen numit viață. Fără iubire, spunea faimosul inginer chimist și industriaș de prim plan, viața e o rătăcire în neant.

Filmul se prezintă ca o cronică a vieții lui Nobel, a familiei din care provine: o familie de ingineri obsedați de fabricarea dinamitei, în care tatăl deține primul merit, apoi Alfred și la urmă ceilalți frați, dintre care tânărul Emil moare într-o explozie ce distruge laboratorul familiei. E un fel de amestec de fapte bine documentate și ficțiune pentru a înțelege cine era omul Alfred ascuns alături de bine în persoana cercetătorului febril și superinteligent. Se știe deja că Nobel a fost un obsedat de muncă, foarte bogat și poliglot, dar nu și că era un lup singuratic, un autodidact și un mare nefericit, un "mal aimé",

înșelat nu numai de prieteni dar și de femeile iubite pe care le-a susținut material chiar și după moartea sa. În relațiile cu femeile era timid dar foarte iertător și de o generozitate inimaginabilă în zilele noastre. Avea desigur vise de măreție dar și un net dispreț de sine și un pesimism clar exprimat în ceea ce privește natura umană.

Filmul se concentrează mai ales pe ultimii 20 de ani ai lui Nobel, petrecuți la Paris și Viena, când viața lui începe să se învîrtească în jurul a două femei: vieneza Bertha Kinsky și foarte tânără Sophie Hess. Prima - interpretată cu grație de Rita Russek și a doua, de enigmatica și paradoxal pură Judit Danyi.

Ca toți oamenii, Nobel a visat să fie iubit, să-și întemeieze o familie și să aibă un moștenitor al mării sale bogății.

Nobel și Sophie

Dar se pare că viața a vrut altfel: căci marele om "avea capul plin numai de invenții". Această supradotare a fost ca un handicap pentru savant. Creierul i-a funcționat mereu excelent în detrimentul altor organe. Din acest motiv filmul

despre Nobel a fost primit de critica suedeză cu sentimente amestecate. S-au făcut chiar și glume pe seama inventatorului care reușea perfect în exploziile sale și rata tocmai tragerile mai mici și aparent neînsemnate... În film, exploziile se țin lanț, bubuie tot timpul și aerul e plin de fum și miros de luptă și victorii, dar în patul iubitelor e jale - tânără Sophie e deziluzionată de marele ei "urs" și pînă la urmă se consolează cu un soldat cu care va avea și un copil. În toate scenele, Nobel parcă ar simboliza însăși virilitatea națională atât de celebră, dar în fond greu pusă la încercare tocmai pe planul mic, omenesc. Mai mult decît atît: regizorul Vilgot Sjöman pune în final un personaj să spună că dacă Nobel ar fi avut un moștenitor, atunci n-ar fi existat niciodată premiile Nobel. Lucru de neacceptat pentru orgoliul... național.

Indiferent de aceste eșecuri ale planului intim, generozitatea lui Nobel a crescut și crește mereu încă din timpul cînd marele om își ocupa o bună parte din orele dimineții cu trimisul banilor unor necunoscuți cerșetori pe care el îi lua în serios precum și cu alcătuirea testamentului său din care nu erau uitați prietenii și nici chiar Sophie, care primește o sumă importantă după moartea lui.

Dar partea cea mai surprinzătoare din viața lui Nobel mi se pare dragostea lui pentru poezia lui Shelley, romantismul său și faptul că a scris poeme de inspirație romantică în care se întreabă, de exemplu, dacă a iubit vreodată. Concluzia sa e că iubirea este imposibilă pentru că se stinge

înainte de a se împlini, că în fond viața însăși își bate joc cu cinism de lumea idealizată de inimile tinere...

Desigur că încercările literare ale lui Nobel constituie numai o curiozitate care luminează în mod neașteptat pe marele suedez. Mult mai personale și actuale sînt aforismele lui, pe care am avut plăcerea să le citesc din întîmplare după vizionarea filmului. Traduc aici cîteva care se potrivesc bine portretului făcut de Vilgot Sjöman marelui om:

- Mulțumirea de sine este singura, adevărata bogăție.
- Nu construim decît pe nisip, cu cît înaintăm în timp cu atîta aceste construcții devin instabile.
- Condiția unei bune descoperiri este o lungă răbdare.
- Lenea este cel mai mare păcat.
- Omul confiant este mereu victima minciunilor.
- Nu e de ajuns să fii demn de respect ca să fii respectat.
- Nu se poate forța o inimă ca să iubească după cum nu se poate forța stomacul să digere un aliment prin persuasiune.
- Respectul de sine fără respectul pentru alții te duce cu gîndul la o bijuterie care nu suportă lumina zilei.
- După agricultură, șarlatanismul este prima industrie a epocii noastre.
- Speranța este vopslul întînt de natură pentru a ascunde goliciunea adevărului.

Gabriela Melinescu

CORRESPONDENȚĂ DIN SALONIC

Din Balcani, cu... muzică

«**C**apitala Culturală a Europei» - ediția 1997; o rețea culturală interstatală și o bancă de date privind cultura populară; sigla ABNA; un congres de etnomuzicologie, antropologie și folcloristică; fanfara lui Boban Markovic pe care am auzit-o în filmele lui Emir Kusturica, pianul lui Johnny Răducanu, baladele lui Tudor Gheorghe, formația de jazz pe teme tradiționale « Okay Temiz Magnetic Band » din Turcia, compozițiile lui Dimitrie Cantemir, interpretate de formația de muzică otomană clasică a lui Marios Mavroeidis din Grecia - și alte asemenea "ciudățenii" muzicale; și în fine un superb edificiu polifuncțional, în fază avansată de construcție, care urmează să găzduiască organismul nonguvernamental numit Centrul Balcanic pentru Dezvoltare Economică și Culturală... Ce legătură poate exista între elementele enumerate aparent haotice de mai sus, care de altfel poate continua? Prima este adjectivul calificativ « balcanic », pe care printr-un artificiu stilistic l-am ținut în rezervă, și care se poate aplica aproape tuturor manifestărilor amintite (el este de altfel prezent în deja citata ABNA, adică *Association of the Balkan News Agencies*, constituită în luna iunie a acestui an).

O a doua legătură, și mai "palpabilă" este orașul Salonic, care urmează să găzduiască peste doi ani « Capitala Culturală a Europei » și care, în această perspectivă - și nu numai -, își redescoperă vocația lideratului balcanic, amintindu-și, bunăoară, că pînă în 1912 *hinterland*-ul său economic, comercial și cultural natural se întindea de la Dunăre și Marea Neagră pînă la Marea Egee. Din inițiativa unor foruri locale (precum Organismul « Salonic - Capitală Culturală a Europei », Prefectura de Salonic, Centrul de Cultură al Municipality de Kalamaria (unul dintre orașele-satelit ale Salonicului) și Asociația Balcanică a Agențiilor de Știri, printre ai cărei membri fondatori se numără și *Rompress*, precum și din aceea a unor inimoși particulari cum este mecenatul Emmanuil Billis, inițiatorul și finanțatorul sus-pomenitului Centru Balcanic (cu sediul în Langadă, altă suburbie tesaloniciană) sau a *factotum*-ului pe linie organizatorică, impresarul artistic specializat în muzică tradițională, Nikos Balkanos (cînd l-am cunoscut i-am spus: « Ai un nume predestinat... ») - între 25 august și 3 sept. a.c. a avut deci loc în Capitala de Nord a Greciei Primul Festival Interbalcanic, axat pe relația tradiție-contemporaneitate în domeniul muzical, raport urmărit și în plan teoretic, la sesiunile științifice ale Congresului respectiv, și

practic, printr-o serie de concerte-spectacole care ne-au încîntat serile...

Spațiul nu-mi permite să spun mai multe despre programul Festivalului, nici despre deschiderile mai largi ce se pot întrevădea sau măcar visa, în spațiul global al vieții culturale din zonă, și cu atît mai puțin despre miile de amănunte semnificative sau doar pitorești care ne ar da o idee despre climatul viu al întîlnirii de la Salonic. Un singur lucru, dă-tător de speranță, aș dori să relev în încheiere. Desfășurat într-un moment cînd frămîntata noastră regiune geografică seamănă tot mai mult cu « butoiul de pulbere al Europei » care a fost la început de secol, acest eveniment cultural a demonstrat atît de elocvent, prin ritmuri, melodii, dar și prin contacte interpersonale destinate și firești, cît de aidoma suntem noi toți, în ciuda faptului că, în alte momente putem fi gata să ne cășăpim unul pe altul. Ușurința cu care fraternizarea informală se produce în cîntec, înlăturînd ranchiuni seculare și tribalisme redive, mai că te face să crezi în vechiul, bunul și naivul dicton că « Frumusețea va salva lumea »... Să sperăm că sămînța aruncată la Salonic va încolți, dezmințind un alt „tot vechi” dicton, potrivit căruia « În Balcani nici o minune nu ține mai mult de trei zile ».

Victor Ivanovici

Atenție, editori!

◆ Pînă acum, operele literare erau protejate timp de 50 de ani de la moartea autorilor, timp în care se plăteau drepturi deținătorilor de copy-right. De acum înainte, legislația protecției literare s-a modificat, perioada fiind mărită la 70 de ani, ceea ce a creat neplăceri marilor edituri care au colecții ieftine din clasici (tip

“carte de buzunar”). Astfel, editura Wordsworth a trebuit să anuleze editarea romanelor lui H.G. Wells și George Orwell, care, după vechea lege intraseră recent în domeniul public. Alt exemplu: operele lui Thomas Hardy, mort în 1928, au fost editate din 1979 fără a se plăti drepturi de autor. După noua lege, editorii tre-

buie să plătească pînă în 1999 copy-right-ul editurii Macmillan, deținătoare a acestuia. Același lucru și în cazul lui Saint-Exupéry, intrat din nou în domeniul particular după ce, un an, opera sa fusese de domeniul public. Editorii încă protestează, dar Consiliul Europei se pare că nu are de gînd să renunțe la noua lege.

Scriitorii din Québec la Paris

◆ După cum aflăm din ziarul “The Globe and Mail”, scriitorii și editorii din Québec au, începînd din septembrie, librăria lor în inima Parisului, în cartierul istoric Saint-Germain-des-Près. Librăria are un spațiu de peste 100 m.p. care poate adăposti între 8.000 și 10.000 de titluri. Cumpărătorii vor putea găsi aici toți scriitorii din Québec publicați de edituri canadiene și franceze, cit și scriitori canadieni de limba engleză, ca Robertson Davies și Mordecai Richler. În afara cășilor, ghidurilor și unor lucrări de referință despre Québec, librăria are spații pentru expoziții de artă și cerc de lectură, și vinde și discuri și bilete pentru spectacole ale artiștilor din Québec care se produc la Paris.

Bellow malițiosul

◆ La 80 de ani, Saul Bellow își face o plăcere din a fi politic incorect. În culegerea de eseuri, articole și interviuri *Făcînd socoteala. De la un trecut indistinct la un viitor nesigur*, el spune printre altele că “Secolul 20 a inversat romantismul, înlocuind iubirea cu ura și realizarea de sine cu nihilismul.” Paradoxul este că aceste caracteristici se manifestă prin predicarea neîncetată a bunelor sentimente, prin pledoarii înfocate în favoarea Virtuții și Binelui. “Trebuie să fii pentru dreptate, împotriva rasismului, sexismului, discriminării, imperialismului, colonialismului, exploatarei, tabagismului, hărțuirii - pentru toate lucrurile bune și împotriva tuturor celor rele.” Or, zice Bellow, “oamenii încărcăți de referințe, insigne, stindarde îmi amintesc irezistibil de acei generali sovietici cu platoșele lor de decorații din fotografiile oficiale”. Pe scurt, asistăm încă o dată la tentativa de a crea un om “de tip nou”. În spatele acestei manii de a corija ființa umană nu se ascunde decît o nouă tiranie, care vrea să ne constrîngă să ne naștem fără culoare, fără rasă, castrați, purificați politic, cu spiritul modelat și programat să respingă «răul» și să afirme «binele». Ce contează, pentru Bellow, de fapt? “Să ai o sensibilitate ascuțită”, ceea ce nu e posibil fără cultură, fără să “absorbi anumite capodopere în tine însuși, ca pe o cuminecătură”. “Dacă nu dați literaturii un rol decisiv în existența voastră, nu veți avea decît o aparență de cultură”. Autorul lui *Herzog* și al *Darului lui Humboldt*, scriitorul încărcat de onoruri - de trei ori National Book Award, un Pulitzer și un Nobel - trăiește acum izolat într-un colț sălbatic din Vermont, de unde continuă să privească ironic și sarcastic lumea și, pentru a nu-și pierde contactul cu ea, se duce în fiecare iarnă, pentru un trimestru, la Universitatea din Boston, să țină un curs cu mare audiență.

Spanglish

◆ După ce francezii s-au îngrijorat de *frangleză* ce cîștigă mereu teren, cîrînd spaniolilor să constate amenințarea *spanglish*-ului, pătuns mai ales pe cale... informatică, în special prin mesaje *e-mail* ale rețelei Internet. Au fost repertoriile sute de cuvinte englezești cu desinențe spaniole, intrate în vocabularul curent pe această cale.

Istoria culturală a secolului

cum literatura, arta plastică, filosofia, arhitectura, cinematograful etc.

◆ Nu încetăm să ne minunăm cu invidie de extraordinara varietate de dicționare și enciclopedii publicate în Franța. De curînd a apărut la editura Bordas volumul *Cultura secolului 20. Dicționar de istorie culturală* în care sînt cuprinse toate marile tendințe și figuri emblematice care au marcat civilizația secolului nostru în domenii precum literatura, arta plastică, filosofia, arhitectura, cinematograful etc.

Imaginea germanului în civilizația românească și în literatura română

Germanul și neamțul (simple note)

ÎN CEEA ce-i privește pe germani, limba română păstrează un interesant dublet denominativ: pe lîngă obișnuitul *german*, continuă să fie folosit și termenul *neamț*. De obicei, românii se referă la restul popoarelor - ca și la ei înșiși, de altfel - folosind nu cîte două, ci cîte un singur apelativ (cu familia de cuvinte respectivă). *Englezul* sau *olandezul*, *italianul* sau *suedezul* și alții alții nu au alternative. Se mai pot găsi cîteva dublete - de pildă *polonez/leș* (*leah*) sau *ungur/maghiar* - însă regula e limpede. Față de ea, *germanul* și *neamțul* constituie în românește de două ori o excepție: în sine, ca unul dintre puținele cazuri de dublă denotație națională; și - în al doilea rînd - pentru că trimit la singura mare cultură aflată în această situație, *francezul*, *englezul*, *italianul*, *spaniolul*, *rusul* sau *americanul* trebuind să se resemneze cu vocabule românești unice.

Explicația acestei situații ține - firește - de lingvistică istorică: *germanul* (cuvîntul, adică) are ca etimon latinescul *germanus*, în timp ce *neamțul* vine din slavul *nemici*. *Polonezul* și *leșul*, *ungurul* și *maghiarul* coexistă tot datorită unei istorii a limbii ceva mai complicate decît în alte cazuri. Însă nu investigația etimologică interesează aici, ci micile diferențe de sens între *german* și *neamț* și semnificațiile acestor variații semantice. Ele se pot dovedi cel puțin amuzante, dacă nu cumva și realmente instructive. Iată-le:

□ Prima observație: *germanul* e modern, în timp ce *neamțul* e un arhaism, încă utilizat în vorbirea curentă, dar marcat ca atare. Originea acestuia din urmă se explică prin masivele importuri lexicale datorate influenței slave asupra spațiului românesc medieval. Drept care *neamțul* are astăzi un aer vechi, ușor vetust, mai colorat stilistic decît *germanul*.

□ Din această polarizare neologistic/arhaizantă decurge o a doua diferență de sens: *neamțul*, aflat mult mai de demult în vorbirea românilor, e mai familiar, pe cînd *germanul* e mai neutru sau chiar - uneori - mai ceremonios. Unii vorbesc pur și simplu *neamțește*, spre deosebire de alții care, mai prețioși, învață *limba germană*. Nu *germanul*, ci *neamțul* apare în expresii colocviale de felul: “treabă *neamțească*” (niciodată “*germană*”) sau “plătim *neamțește*” (în românește neputîndu-se cu nici un preț plăti “în stil *german*”).

□ Cam în aceeași zonă se poate sesiza și o diferență între limbajul cult, simbolic și cel practic, concret: se vorbește în românește despre cultura *germană*, nu despre cea *neamțească*, dar lucrul bine făcut, în sensul solidității și exactității unei operații, e (repet exemplul) “treabă *neamțească*”, nu “*germană*”.

S-ar prea putea ca în aceste mici oscilații semantice să se afle “traduse”, măcar în parte, variațiile de imagine pe care le înregistrează “germanitatea” în civilizația și în cultura românească. O ultimă observație rapidă legată de statutul termenului românesc *neamț*: în limbajul actual, el e totuși - dincolo de nuanțe - sinonim cu *germanul*; însă în româna mai veche cuvîntul *neamț*

avea un sens mult mai larg: în scrierile medievale, ca și - încă - în literatura secolului XIX, cu prelungiri pînă în proza arhaizantă din prima jumătate a secolului XX, *neamț* era - în general - *străinul*! Călătorii care se întorceau acasă de la drum lung povesteau ce au văzut în “țara *neamțului*”. Și eventual, adăugau, ca în cutare povestiri și romane ale lui Mihail Sadoveanu de la 1900 și... “al dracului *neamț*”, chiar dacă nu era neapărat vorba cu adevărat despre *neamți*...

Personaje germane în literatura română (trei tipuri generale)

CULTURA română nu e una prin excelență cosmopolită. “Multiculturalismul” ei a fost mult timp foarte timid, abia postmodernitatea aducînd reajustări importante la acest capitol. Așa încît era firesc ca străinii - inclusiv germanii - să nu prea populze literatura română, după cum nici germanii înșiși (cei din Germania) n-au aglomerat prea tare realitatea concretă românească. Imaginile care compun în genere “mitologia” *civilizației* germane așa cum o înțeleg românii, mai ales din unghiul realizărilor concrete (ieșite din hărnicie, conștiinciozitate, tenacitate etc.) sînt rarissimi ilustrate în proza românească, de pildă în ipostaza călătorului străin aflat în trecere pe la noi și care-și formulează opiniile față de atari locuri “exotice”. Acesta ar fi un prim tip general de personaj german identificabil în literatura noastră.

Un al doilea tip ilustrează “mitologia” *culturii* germane, plasîndu-se - deci - într-un plan al percepțiilor elitare. Figuri reale ori fictive, descinse din spațiul cultural german, inclusiv mituri propriu-zise, germanice sau doar prelucrate acolo, apar uneori în texte românești. Exemplu proeminent: Mihai Eminescu, marele nostru romantic întîrziat, bun cunoscător - ca mai tot cercul “Junimii” - al romantismului german, din care citează insistent.

În sfîrșit, al treilea tip general de personaje germane în literatura română ar fi acela al “germanilor de aproape”: sașii și șvabii, eroi mai ales ai scrierilor propriilor lor comunități, dar și - cîteodată - ai cărților propriu-zis românești. De la junimistul Ioan Slavici și pînă la autori contemporani, cum ar fi Livius Ciocărlie, Ioana Ieronim sau Viorel Marineasa, “nemții noștri” au devenit uneori eroi de roman sau chiar de istorii în versuri. Nu foarte des, dar - oricum - îndeajuns pentru a nu se pierde într-un bilanț - fie și în schiță - al personajelor germane din literatura română...

Ion Bogdan Lefter

Fragmente din comunicarea intitulată *Interferențe literare: imaginea literaturii germane în România* (schiță de bilanț al traducerilor din literatura germană) & *personaje germane în literatura română*, prezentată la Colocviul despre literatura germană actuală (București, Goethe Institut, 24 septembrie 1995) în cadrul Săptămînilor culturii germane în România)

în fiecare zi, de luni până vineri, puteți audia la Radio Total, între orele 22,00-24,00

TALK-SHOW-uri LIVE

FM 94,2 MHz

RADIO TOTAL

637.37.90; 637.56.45

Luni:	Război și pace	◆ Mihai Tatulici
Mărti:	Căinele de pază	◆ Cornel Nistorescu
Miercuri:	Punct și virgulă	◆ Carmen Bendovski
Joi:	Fiți întreprinzători	◆ Teme economice
Vineri:	Taxiul de noapte	◆ N.C. Munteanu

Revista revuistelor

Dulce ca mierea e lobby-ul patriei

Întrebat de un reporter dacă va vota cu *da* sau *nu* legea privind înăsprirea pedepselor împotriva ziariștilor, Gheorghe Dumitrașcu, în prezent senator, a declarat că va vota *da* pînă la capăt. Asta din motive de familie, nu din ranchiună, cum poate că v-ați închipuit dvs. Senatorul de azi nu vrea ca nepoții să-i reproșeze peste douăzeci de ani că a fost împotriva înăsprii pedepselor pentru ziariști. Luat de apa ipotezelor, același o ia cu desăvîrșire razna, declarîndu-se înlocuitorul în Parlament al lui Ioan Alexandru. Curată imagine de coșmar: incineratorul se crede omul care în Parlament a încercat să alunge demonismul cu ajutorul religiei. Oglinzile de la Hotelul București ar trebui schimbate, iar dacă nu e vorba de oglinzi, ci de un simptom, Doamne ferește, cabinetul medical al Senatului ar trebui să-i acorde urgent un concediu rău surmenatului Dumitrașcu. ♦ Cu prilejul sesiunii de toamnă a Reuniunii Interparlamentare, parlamentarii oaspeți au fost chestionați de reprezentanții presei autohtone asupra cîtorva subiecte de actualitate. Primul, că parlamentarii români își votează privilegiu cu dreptul sacru al majorității, de a legifera tot ce-i trece prin cap, i-a lăsat interziși pe aleșii din alte țări. La ei așa ceva nu se poate. La fel, cînd au aflat că la noi se pritocește o lege cu pedepse speciale pentru ziariști, parlamentarii din țări cu vechime în ale democrației au afirmat că la ei asemenea legi nu există. Sau cum titrează **ADEVĂRUL: Deputați și senatori din lumea democratică vin să confirme: Pedepsele speciale pentru ziariști - o născocire aberantă a parlamentarilor români.** Ceea ce observăm cu plăcere în acest titlu e că **Adevărul** nuanțează lucrurile, pentru a nu da apă la moara acelora care consideră că parlamentarismul nu e bun pentru țara noastră și că nouă ne-ar trebui o dictatură. Pur și simplu parlamentarismul autohton mai are de învățat cîteva reguli ale jocului. Le sugerăm însă celor interesați să facă apel la bibliografia în domeniu, nu la vizite la fața locului, ca să se convingă. ♦ În Rusia ființează un partid al băutorilor de bere - probabil minoritar. La noi

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediție. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

**România
literară**

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42.
(foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente: 3 luni - 6.500 lei; 6 luni - 13.000 lei; 1 an - 26.000 lei; ISSN 1220-6318

LA MICROSCOP

Tîrgul de Carte

N-A FOST la Frankfurt prima oară cînd cultura română a fost reprezentată mizerabil în lume. Și asta din motive administrative. Editorii de carte din România, vorbesc despre cei care știu ce înseamnă această îndeletnicire și o fac în pofida tuturor obstacolelor, ar fi meritat un pic de respect din partea Ministerului Culturii. În acest caz, respectul ar fi însemnat doar o chestiune de organizare rezolvată din timp. Tîrgul de Carte de la Frankfurt are un calendar al său, stabilit cu mult timp înainte. Deci funcționarii din minister nu se pot ascunde după scuza că n-au știut de el. Acest Tîrg de Carte nu e o afacere obscură menită să ofere cîteva zile de vacanță în Germania celor care participă la el, ci o formidabilă demonstrație a puterii și importanței pe care o are cartea în lume. A avea un stand național la Frankfurt nu e nici un lux, cum își închipuie poate funcționarii din ministerul îmbălsămat la Casa Scînteii. Un stand la acest tîrg e o dovadă că există în lumea cărții, iar felul în care îți organizezi și îți prezinți standul oglindește importanța pe care o are cartea la ține în țară. Adică așa ar trebui. Fiindcă într-o țară în care cartea se bucură de o atenție încă mare, funcționarii din minister tratează cartea ca pe o marfă răsuflată. Am atras atenția, nu cu mult timp în urmă, asupra paradoxului că un inginer specialist în nave a fost numit secretar de stat în Ministerul Culturii. Din cîte știu, inginerul Sever Meșca, omul PRM-ului, e cel care se ocupă de relațiile internaționale în acest minister. Poate că dl. Meșca s-o fi pricepînd la ceva, dar la cultură nu se pricepe. Că a acceptat un post cu care n-are nici în chin nici în mîncă, asta e o afacere pe care s-ar cuveni s-o rezolve dl. Meșca demisionînd, măcar în ultima clipă. Din cîte știu însă, Partidul România Mare s-a bătut ca să obțină acest post pentru care a nominalizat-o mai întîi pe Mitzura Arghezi. După ce au rîs și curcile de această propunere peremistă, păcatul a căzut pe mai puțin cunoscutul inginer. Cu ce efecte, se vede acum, cu vîrf și îndesat. Standul României la Frankfurt a arătat atît de oropsit, încît

părea o biată improvizație. Și asta n-o spun eu. A fost silit s-o constate și dl. Iliescu, aflat acolo în ipostază de autor invitat.

Mentalitatea izolaționistă a reprezentanților PRM nu e o noutate. Prin vocea șefului lor, dar și la bucată, virfurile acestui partid afirmă public că în România e nevoie de dictatură. Ce vrea să zică asta? Nimic altceva decît ceea ce s-a întîmplat la Frankfurt. Cînd bați cîmpii vorbind de dictatură e clar că nu-ți pasă ce imagine ai în lume. În viziunea membrilor PRM, România e o țară care poate apărea și în haine achiziționate din talcioc, în vreme ce liderul lor își deplasează patriotismul în automobil Mercedes.

Ceea ce mi se pare grav în toată această poveste e că, pentru a nu știu cîta oară, în ultimii doi ani, politica pe care o duce Ministerul Culturii e potrivnică nu numai valorilor autohtone, ci și intereselor în străinătate ale culturii noastre.

La ora asta, Ministerul Culturii e ocupat de persoane care nu reprezintă altceva decît interesele unui grup aproape nesemnificativ în cultura română. Conjunctura politică a adus acest grup în funcții de comandă. În loc să folosească această șansă pentru a dovedi că sînt în stare să servească interesele culturale ale țării, funcționarii din Ministerul Culturii taie și spînzură proteste, ca și cum ar fi puși să sugrum cultura.

Ce-ar fi fost dacă ar fi încăput pe mîna lor întregul guvernării? Ce-ar fi fost dacă PRM-ul ar fi avut toate posturile de secretar de stat pe care le solicită?

Pe de altă parte însă, vina nu e numai a celor care s-au văzut în șa la Casa Scînteii, ci și a celor care i-au lăsat să ajungă acolo. Ideea că Ministerul Culturii e, chipurile, mai ușor decît celelalte mi se pare o gravă eroare. Acest minister e mai ușor doar la buget, altfel el are o importanță strategică, mai ales în cazul nostru. Dar cînd tu singur nu-ți ieși în serios cultura, ce pretenție poți avea de la alții?

Cristian Teodorescu

Un ventriloc de presă

Un ziar născut gata mort, **VOCEA ROMÂNIEI**, a găsit o persoană dispusă să-l învie în persoana lui D.D. Rujan. Noul director al ziarului care nemurește vocea guvernului într-un tiraj confidențial s-a pus pe pamflete. Așa că **Vocea României** rostește bancuri de gang cu ajutorul directorului său. Nu le reproducem din respect față de cititorii noștri. Pentru un ziar care își zice **Vocea României** și e plătit din banii contribuabililor acest soi de reanimare nu e nici recomandabil nici onest. Dl. Rujan e liber să scrie tot ce-i trăsnește prin cap, dar nu în această calitate de ventriloc. (Nu e vina noastră că **Vocea României** se exprimă în scris, ci a celor care au botezat-o.) D.D. Rujan are pixul murdar, de parcă și l-ar fi exersat pe pereții acelor așezăminte avînd utilitate publică, de uz strict individual. Dl. Rujan poate să-și dea drumul la voce din absolut orice încăpere pofteste, dar nu într-un ziar despre care se știe că reprezintă și vocalizele guvernului. Spunem asta deoarece guvernul nu e un S.R.L. al cărui obiect de activitate e format din necesitățile fiziologice ale populației. ♦ Ca fapt divers, Ion Cristoiu deplînge într-unul dintre editorialele sale golănirea presei din România. Și dă ca exemplu o falsă știre apărută în **România mare**, potrivit căreia el ar fi plătit amenda pentru studentul Constantin Zgîmbău din bani obținuți de pe urma traficului cu copii. **Vocea României** ar putea figura, cu probe, printre publicațiile care contribuie la golănirea presei autohtone. ♦ Dacă tot am ajuns la cazul Zgîmbău, simțim nevoia să ne exprimăm perplexitatea față de ideile acestui tînar. El a intrat în pușcărie fiindcă a desenat pe trotuar, în fața sediului guvernului și n-a vrut să plătească amenda pe care i-a dat-o poliția sub pretext că a murdărit un

spațiu public. Pînă aici, asta a fost în exclusivitate treaba lui. După ce a fost arestat, în favoarea eliberării sale s-au pus în mișcare studenții, presa și numeroși oameni politici care au protestat împotriva unei asemenea enormități. Constantin Zgîmbău n-a priceput că el nu mai e subiectul unui fapt divers. Și în loc să accepte ideea că arestarea sa a fost un abuz căruia trebuia să i se pună capăt rapid, s-a plîns că i se ia dreptul de a face pușcărie. Cu alte cuvinte, protestele celor care au denunțat acest abuz judiciar au găsit victima abuzului în situația de a zice mersi că e în pușcărie și i-au încurcat socotelile străduindu-se să-l scape de pedeapsă. Ca persoană publică, acest Constantin Zgîmbău a izbutit să se discrediteze. El n-a vrut dreptate ci publicitate gratuită. Dacă ar fi intrat în pușcărie fiindcă ar fi desenat de unul singur pe trotuar poate că ar fi avut dreptate să se plîngă că i s-a răpit dreptul de a sta la închisoare. Dar nici singur n-a fost și nici în strict nume propriu nu s-a apucat să deseneze pe trotuar, în vecinătatea palatului guvernului. Și așa, însă, cei care au intervenit în favoarea lui ar fi procedat la fel de bine. Or, Constantin Zgîmbău n-a înțeles că lumea care i-a luat apărarea n-a făcut-o pentru a-l transforma în vedeta pușcăriei de la Jilava, ci în numele unui principiu. Cu reacția sa vehementă, de persoană căreia i s-a răpit dreptul de a face închisoare, el aruncă bănuiala asupra studenților care protestează că nu visează decît să se vadă în pușcărie și că protestele lor n-au alt temei decît dorința de a fi băgați la răcoare. ♦ Una dintre declarațiile lui Mario Vargas Llosa, după ce a venit în România, a fost că scriitorul trebuie să se implice în politică, dacă nu vrea ca literatura lui să fie marginalizată. Cine are urechi de auzit...

Cronicar

Tipar: **grupul draço print**

TIPOGRAFIA FED, Calea Rahovei 147,
sector 5 - București; tel: 335.93.18; fax: 311.33.75

16 pag. - 500 lei